

Licencēto parādu ārpustiesas atgūšanas pakalpojuma sniedzēju nozares risku novērtējums

2023

(Pārskata periods 2020. – 2022. gads)

Patērētāju tiesību aizsardzības centrs

Rīga, 17.08.2023.

Saturs

Izmantotie saīsinājumi.....	3
1. Ievads.....	4
2. Parādu atgūšanas Pakalpojumu sniedzēju nozares raksturojums un ievainojamība.....	8
2.1. Pakalpojuma sniedzēju skaits	8
2.2. Parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēja klienta profils.....	11
2.3. Kopējais nozares apgrozījums.....	12
2.4. Skaidras naudas norēķini.....	13
3. NILLTPFN tiesiskā regulējuma vispusīgums	13
4. Uzraudzības pasākumu efektivitāte	17
5. Administratīvo sankciju pieejamība un piemērošana.....	21
6. Kriminālsodu pieejamība un piemērošana	25
7. Darbības uzsākšanas kontrole un efektivitāte.....	25
8. Nozares darbinieku integritāte.....	27
9. Nozares darbinieku zināšanas par NILLTPFN.....	29
10. Atbilstības funkcijas / IKS efektivitāte.....	33
11. Darījumu uzraudzība un ziņošana par aizdomīgiem darījumiem	36
12. Pieejamība un piekļuve informācijai par patiesajiem labuma guvējiem	39
13. Uzticamas identifikācijas infrastruktūras pieejamība.....	40
14. Neatkarīgu informācijas avotu pieejamība.....	42
15. Citi ievainojamību ietekmējoši apstākļi	43

IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI

ANO – Apvienoto Nāciju Organizācija

Aptauja - 2023. gada februāra PTAC licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju aptauja

EEZ – Eiropas Ekonomikas zona

ES – Eiropas Savienība

FID – Finanšu izlūkošanas dienests

goAML sistēma - FID Finanšu izlūkošanas datu saņemšanas un analīzes sistēma

IKS – iekšēja kontroles sistēma

LR UR – Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs

MK Noteikumi Nr. 392 - 2018. gada 3. jūlija Ministru kabineta noteikumi Nr. 392 “Kārtība, kādā Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjekts veic klienta neklātienas identifikāciju”

MK Noteikumi Nr. 550 - 2021. gada 17. augusta Ministru kabineta noteikumi Nr. 550 “Noteikumi par aizdomīgu darījumu ziņojumu un sliekšņa deklarācijas iesniegšanas kārtību un saturu”

MK Noteikumi Nr. 64 - 2013. gada 29. janvārī pieņemtie Ministru kabineta noteikumi Nr. 64 “Parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju licencēšanas kārtība”

MK Noteikumi Nr. 705 - 2018. gada 13. novembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 705 “Noteikumi par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas prasībām patērētāja kreditēšanas un parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem”

NILL – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija

NILLTPF – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšana

NILLTPFN – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršana

NILLTPFNL - Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likums

NN – noziedzīgs nodarījums

Novērtējuma periods – 2020. – 2022. gads

PF – Proliferācijas finansēšana

PLG – Patiesā labuma guvēji

PNP – Politiski nozīmīga persona

PTAC – Patērētāju tiesību aizsardzības centrs

PĀAL – Parādu ārpustiesas atgūšanas likums

Sankciju likums - Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums

TF – Terorisma finansēšana

TPF – terorisma un proliferācijas finansēšana

VID – Valsts ieņēmumu dienests

1. IEVADS

Izmantotā metodoloģija

Parādu ārpustiesas atgūšanas pakalpojumu¹ sniedzēju nozares NILLTPF riska vērtējums par periodu 2020. - 2022. gads veikts atbilstoši Pasaulē Bankas izstrādātajai nefinanšu pakalpojumu sniedzēju sektora metodoloģijai², vērtējot nozares ievainojamību, kā arī vērtējuma periodā iegūto informāciju no parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozares un citiem publiski pieejamiem avotiem.

Atbilstoši metodoloģijai darba grupa analizēja un vērtēja parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju ievainojamības faktorus un piešķīra tiem novērtējumu. Nozares ievainojamības faktori, kas attiecas uz NILL novēršanas kontroles kvalitāti un efektivitāti (3. – 14. punkts) tiek vērtēti 11 līmeņu vērtību skalā no 0 līdz 1, kur 0 nozīmē neeksistējošu, bet 1 teicamu ievainojamības samazinošo faktoru ietekmi. Līdz ar to ievainojamības faktora augstāks vērtējums samazina nozares ievainojamību, savukārt, zemāks vērtējums palielina nozares ievainojamību. Savukārt, vērtējot parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozares ievainojamību (2.1. – 2.4. apakšpunkts) vērtējums atbilstoši metodoloģijai tiek vērtēts otrādi, proti, vērtējums “zems” nozares ievainojamības līmeni samazina, savukārt vērtējums “augsts” – palielina. Katrs no piešķirtajiem ievainojamības vērtējumiem, atbilstoši metodoloģijā iekļautajam sistēmiskam vērtēšanas rīkam, rezultātā nosaka kopējo nozares ievainojamības līmeni.

Nozares risku novērtējums izstrādāts, ievērojot un balstoties uz PTAC izstrādāto riska novērtējuma matricu, neklātienē un klātienē pārbaudēs konstatēto, kā arī citu uzraudzības ietvaros iegūto informāciju un datiem no licencētiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem. Papildus nozares risku novērtējuma izstrādes nolūkos PTAC veica licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju aptaujas³, kuru rezultāti apkopotā veidā iekļauti šajā novērtējumā, kā arī izmantoti novērtējuma pamatojuma izstrādē. Tāpat novērtējuma izstrādē izmantoti PTAC sagatavotie statistikas pārskati par parādu ārpustiesas atgūšanas nozari periodā 2020. – 2022. gads, PTAC izstrādātais Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozares risku novērtējums 2017 – 2019. gads, FID izstrādātie metodoloģiskie materiāli⁴, vadlīnijas⁵ un veiktie risku novērtējumi⁶, kā arī dati par nozares sniegtajiem ziņojumiem.

¹ Turpmāk arī “Parādu atgūšanas pakalpojumu”

² Vairāk informācijas pieejams: <https://www.worldbank.org/en/topic/financialsector/brief/antimoney-laundering-and-combating-the-financing-of-terrorism-risk-assessment-support>

³ Novērtējuma izstrādei 2023. gada februārī tika veikta PTAC licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju aptauja (Aptauja), kā arī izmantota uzraudzības ietvaros 2021. gada oktobrī veiktās aptaujas ietvaros iegūta informācija.

⁴ Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas tipoloģijas un pazīmes (2021)

⁵ Ziņojumu sniegšana par aizdomīgiem darījumiem un atturēšanās no darījumu veikšanas (2023)

⁶ Nacionālais NILLTPF risku novērtēšanas ziņojums par 2017. – 2019. gadu (kopsavilkums) (2020)

Kopsavilkums

Risks nozīmē iespējamību, ka draudi, kas pirmīt nozarei, izmanto nozares ievainojamību. Tāpēc nozares komersantam sava iekšējās kontroles sistēma jāveido uz risku balstītā pieejā - tā, lai samazinātu iespējamību, ka komersanta ievainojamība (vājā vieta) tiek izmantota noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanai, terorisma finansēšanai vai proliferācijas finansēšanai, vai starptautisko un nacionālo sankciju prasību neievērošanā vai pārkāpšanā.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija

Atbilstoši izmantotajai metodoloģijai, izvērtētajai informācijai un ievērojot licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozarei identificētos draudus⁷, Nacionālajā NILLTPF risku novērtēšanas ziņojuma par 2017. – 2019. gadu kopsavilkumā konstatēto draudu līmeni, kā arī ņemot vērā licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbības specifiku, apmēru un ietekmi uz valsts ekonomiku, un iespējamo pievilcību NILL, kā arī to, ka Novērtējuma periodā netika identificēta parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju iesaiste uzsāktajos kriminālprocesos, kopējais **NILL risks** parādu ārpustiesas atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozarē 2020.-2022. gadā vērtējams kā vidēji zems⁸.

Attēls Nr.1

Nozares NILL risks

Nozares draudi	Augsts (A)					
	Vidēji augsts (VA)					
	Vidējs (V)					
	Vidēji zems (VZ)					
	Zems (Z)			X		
		Z	VZ	V	VA	A
		Nozares ievainojamība				

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozarei piemītošā NILL riska novērtējums.

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji atgūst parādus, iegūstot prasījuma tiesības cesijas ceļā, vai arī pamatojoties uz ar kreditoru noslēgtu pilnvarojuma (inkasso) līgumu. Gadījumā, ja parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējs atgūst parādus, pamatojoties uz pilnvarojuma līgumu, parādnieks var veikt parāda apmaksu gan kreditoram, gan parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam. Saņemtos maksājumus parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs, atbilstoši savstarpēji noslēgtā līguma noteikumiem, pārskaita kreditoram.

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju klienti ir kreditori, kuri izmanto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju pakalpojumus, lai atgūtu parādus no saviem klientiem⁹. Atsevišķos gadījumos, ņemot vērā konkrēta parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja darbības specifiku,

⁷ Risku novērtējuma izstrādē izmantota arī FID sniegtā informācija par identificētajiem nacionālajiem draudiem novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads, kas tiek vērtēti Nacionālā NILLTPF risku novērtējuma 2020. – 2022. gads izstrādē.

⁸ Vērtējums attiecas uz parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozares licencēto daļu, kuras darbību uzrauga PTAC.

⁹ Pārdodot prasījuma tiesības cesijas ceļā, kreditors saņem līdzekļus no parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja, kurš pēc tam īsteno prasījuma tiesības pret parādnieku, lai atgūtu parādu.

klients var būt arī cita persona, kas nav uzskatāma par kreditoru, piemēram, persona, kas iegādājas pārņemto nekustamo īpašumu (ķīlu).

Nemot vērā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbības specifiku, pakalpojuma sniedzējs var tikt izmantots NILL shēmā, nododot parāda atgūšanai fiktīvu prasījumu, proti, parāds faktiski nepastāv, līgums ir noslēgts starp kreditoru un parādnieku ar mērķi veikt NILL. Tāpat iespējams, ka parādnieks vai cita, trešā persona, veic saistību apmaksu (arī, iespējams, veidojot pārmaksu) parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam, ar līdzekļiem, kas iegūti noziedzīgā ceļā.

Nemot vērā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju sniegto pakalpojumu, nozarei raksturīgi NILL draudi, ko rada:

- ✓ bezskaidras naudas pārrobežu plūsma;
- ✓ noziedzīgi nodarījumi korupcijas jomā (parādu atmaksā trešā persona, trešā persona iegādājas prasījuma tiesības pret vienu vai vairākām personām);
- ✓ noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu (t.sk., krāpšana, zādzība, laupīšana, piesavināšanās);
- ✓ noziedzīgi nodarījumi nodokļu jomā;
- ✓ parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju piesaistītais finansējums parādu portfeļu iegādei cesijas ceļā (neskaidra līdzekļu izcelsme, attiecas gan uz vietējiem, gan pārrobežu piesaistītiem līdzekļiem);
- ✓ parādu portfeļu pirkšana/pārdošana cesijas ceļā, veidojot sarežģītu darījumu shēmu.

Galvenie ievainojamības aspekti nozarei ir:

- ✓ Nozares pārstāvju neviennozīmīgā izpratne un attieksme pret NILLTPF riskiem un normatīvā regulējuma prasībām;
- ✓ Savai saimnieciskajai darbībai un klientiem piemītošo NILLTPF risku nepietiekama identifikācija un novērtēšana;
- ✓ Uzņēmuma saimnieciskās darbības un klientiem piemītošā NILLTPF riska līmenim neatbilstošas IKS izstrāde un/vai nepienācīga uzturēšana, piemēram, neņemot vērā izmaiņas normatīvajā regulējumā, savā darbībā vai klientu datu bāzē;
- ✓ Par NILLTPF novēršanas prasību izpildi atbildīgo personu (t.sk., gan darbinieku, gan augstākās vadības) nepietiekoša izpratne par NILLTPF riskiem, zināšanu un integritātes trūkums;
- ✓ Nepietiekama uzņēmuma darbinieku integritāte.

Terorisma un proliferācijas finansēšana

Terorisma finansēšana ir jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tieša vai netieša vākšana vai nodošana ar mērķi tos izmantot, vai zinot, ka tie tiks pilnīgi vai daļēji izmantoti, lai finansētu terorismu vai jebkuru citu darbību, kas minētas NILLTPFNL 5. panta trešajā daļā.

Proliferācijas finansēšana ir jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tieša vai netieša vākšana vai nodošana ar mērķi tos izmantot, vai zinot, ka tie tiks pilnīgi vai daļēji izmantoti, lai finansētu masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanu, glabāšanu, pārvietošanu, lietošanas vai izplatīšanu¹⁰.

Vērtējot parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozarei piemītošo TPF risku, jāņem vērā apstākļi, ka parāda atgūšanas pakalpojumu kreditori izmanto, lai atgūtu vai nu savus aizdotos līdzekļus, vai arī nesaņemtos ienākumus (maksājumus) par sniegto pakalpojumu vai pārdoto precī. Gadījumā, ja pakalpojums tiek sniegts, pamatojoties uz pilnvarojuma līgumu, parādnieki var veikt maksājumus gan parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam, gan kreditoram. Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs saņemtos maksājumus, atbilstoši savstarpēji noslēgtā līguma noteikumiem,

¹⁰ NILLTPFNL 5.panta piektā daļa.

pārskaita kreditoram. Iegādājoties parādu portfeli cesijas ceļā, parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs norēķinās ar sākotnējo kreditoru un tad īsteno prasījuma tiesības pret parādnieku. Līdz ar to, lai gan teorētiski pastāv iespēja, ka kreditors varētu izmantot no parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja saņemtos naudas līdzekļus TPF, praksē iespējamība, ka kāda persona izmantos parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju, lai vāktu vai iegūtu līdzekļus TPF ir ļoti maza, tā kā pēc būtības kreditors vērsas pie parādu atgūvēja nevis lai iegūtu līdzekļus, bet gan lai daļēji vai pilnībā atgūtu parādus no saviem klientiem.

Līdz ar to parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozarei piemītošais **terorisma un proliferācijas finansēšanas** riska līmenis vērtējams kā **zems**.

Starptautisko un nacionālo sankciju prasību ievērošana

Sankcijas ir pret valsti, režīmu, vienību vai personu (fizisku vai juridisku) vērsti pasākumi par starptautisko tiesību pārkāpumiem, visbiežāk – pret konkrētām personām, grupām, vienībām ar uzdevumu mainīt to uzvedību¹¹.

Lai arī licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji klienti ir pārsvarā pakalpojumu sniedzēji, kas ir reģistrēti un sniedz savus pakalpojumus Latvijā, vērtējot nozarei piemītošos draudus un ievainojamību Sankciju izpildē, jāņem vērā apstākļi, ka novērtējuma periodā ietvaros – 2022. gadā ir būtiski palielinājies personu skaits, pret kurām piemērotas sankcijas. Secīgi, arī Latvijā ir bijuši gadījumi, kad juridiskas personas saimnieciskā darbība tiek apturēta vai pārtraukta, jo tās PLG ir persona, pret ko piemērotas sankcijas.

Galvenie Sankciju pārkāpšanas vai apiešanas draudu aspekti nozarei:

- ✓ Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju piesaistītā finansējuma parādu portfeļu iegādei cesijas ceļā izcelsme;
- ✓ Sadarbība ar klientu vai pakalpojuma sniedzēju, kura PLG ir noteiktas sankcijas.

Galvenie ievainojamības aspekti nozarei:

- ✓ Nozares pārstāvju dažāda attieksme pret Sankciju neizpildes riskiem un normatīvā regulējuma prasībām;
- ✓ Savai saimnieciskajai darbībai un klientiem piemītošo Sankciju neizpildes risku nepietiekama identifikācija un novērtēšana;
- ✓ Uzņēmuma saimnieciskās darbības un klientiem piemītošā Sankciju neizpildes riska līmenim neatbilstošas IKS izstrāde un uzturēšana, t.sk., ņemot vērā izmaiņas darbībā vai klientu datu bāzē, sekošana līdz aktualitātēm Sankciju piemērošanā, klientu, to PLG, pārstāvēttiesīgo personu pārbaudes regularitāte pret Latvijai saistošiem Sankciju sarakstiem;
- ✓ Nepietiekama uzņēmuma darbinieku integritāte.

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozarē identificēto risku mazināšanu pasākumu priekšlikumi

- 1) noteikt uzraudzības un kontroles institūciju tiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, kuriem nav nepieciešams saņemt PTAC licenci (jāņem vērā, ka kritērijs ir licence, nevis tas, ka atgūst no juridiskām personām, proti, ja parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs ir saņēmis PTAC licenci, tad tā darbības uzraudzība parāda atgūšanas jomā ir PTAC kompetencē);
- 2) Lai mazinātu NILLTPF risku cesijas darījumiem, kad parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji pērk vai pārdod parādu portfeļus, darījuma apmēram vai līdzīgi sekojošu darījumu

¹¹ Ārlietu ministrijas Informatīvais materiāls (vadlīnijas) sankciju efektīvai ieviešanai Latvijā, skat.: <https://www.mfa.gov.lv/lv/media/3137/download?attachment>

- apmēram sasniedzot noteiktu summu, paredzēt pienākumu informēt par darījumu uzraudzības un kontroles institūciju noteiktā termiņā un nepieciešamības gadījumā sniegt nepieciešamos dokumentus;
- 3) Saskaņošanas procesā esošo normatīvo aktu grozījumu pieņemšana, PTAC vadlīniju subjektiem precizēšana un subjektu apmācību nodrošināšana;
 - 4) Pilna apmēra un mērķēto klātienē pārbaužu skaita palielināšana.

Nozares komentāri

Licencēto parādu ārpustiesas atgūšanas pakalpojuma sniedzēju nozares risku novērtējums pirms publicēšanas tika nosūtīts Latvijas Ārpustiesas parādu atgūvēju asociācijai. PTAC un nozares pārstāvju tikšanās laikā PTAC izskaidroja nozares risku novērtējumā izmantoto metodoloģiju un sniedza atbildes uz uzdotajiem jautājumiem un rakstiski iesniegtajiem komentāriem, kā arī atsevišķās vietās precizēja nozares novērtējuma tekstu atbilstoši nozares sniegtajiem komentāriem. Viedokļu atšķirības gadījumā PTAC sniedza skaidrojumu par mērķi un nolūku atbilstošas informācijas norādīšanai nozares risku novērtējumā.

2. PARĀDU ATGŪŠANAS PAKALPOJUMU SNIEDZĒJU NOZARES RAKSTUROJUMS UN IEVAINOJAMĪBA

Parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju darbību Latvijā reglamentē PĀAL, kas paredz kārtību, kādā tiek veikta ārpustiesas parāda atgūšana no fiziskām personām - patērētājiem. Parādu ārpustiesas atgūšanai no juridiskām personām speciāla regulējuma nav.

Atbilstoši PĀAL 1. panta 3. punktam parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs ir persona, kura savas komercdarbības vai profesionālās darbības ietvaros atgūst parādu kreditora vārdā vai uzdevumā.

Parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējs ir tiesīgs atgūt parādus no fiziskām personām (patērētājiem), ja atbilstoši normatīvo aktu prasībām ir saņēmis speciālo atļauju (licenci) parādu atgūšanas pakalpojuma sniegšanai, kuru izsniedz PTAC.

Parādu ārpustiesas atgūšanas nozarē darbojas dažāda lieluma kapitālsabiedrības, t.sk. kapitālsabiedrības, kuru dalībnieki ir ārvalstu kapitālsabiedrības. Paralēli ārpustiesas parādu atgūšanas pakalpojuma sniegšanai atsevišķas kapitālsabiedrības sniedz arī cita veida pakalpojumus, piemēram, juridiskos pakalpojumus, kredītinformācijas pakalpojumu, kustamas mantas atgūšanas pakalpojumus, zvanu centra, IT attīstības pakalpojumu, kā arī nodarbojas ar preču tirdzniecību. Kā liecina Aptaujas rezultāti 19% no licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem citu uzņēmējdarbības jomu procentuālais apmērs no apgrozījuma pārsniedz 75%, savukārt, parādu atgūšana kā vienīgais nodarbošanās veids ir 42.9% no licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem.

Parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji atgūst parādus kreditora vārdā pamatojoties uz pilnvarojuma (inkasso) līgumu vai cesijas darījuma rezultātā iegūstot prasījuma tiesības.

2.1. Pakalpojuma sniedzēju skaits

Piešķirtais vērtējums – Vidējs

2020. gadā Latvijā darbojās 29 PTAC licencēti parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji, bet gada ietvaros to skaits samazinājās līdz 23, t.sk., 5 pakalpojuma sniedzēji izvēlējās paši izbeigt darbību parādu ārpustiesas atgūšanas jomā attiecībā uz parādu atgūšanu no patērētājiem, iesniedzot

iesniegumu licences anulēšanai vai izvēloties nepārreģistrēt licenci, tuvojoties tās termiņam, savukārt, 1 gadījumā PTAC atteica licences pārreģistrāciju (skat. 1., 2. un 3. tabulu). Licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju apgrozījums 2020. gadā - 28,143 milj., euro, aktīvu kopsumma 102,823 milj. euro, kopumā parādu portfeļa apmērs uz 2020. gada 31. decembri¹²: nodoto parāda lietu skaits – 1443778 parāda lietas par kopējo summu 1860,168 milj. euro¹³.

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji, kuri Novērtējuma periodā pārtraukuši darbību parādu ārpustiesas atgūšanas jomā

1. Tabula.

Nr.	Komersants	Reģistrācijas Nr.	Darbojās līdz
1.	Finlogic, SIA	40103496070	30.04.2022.
2.	“NORD līzings LP”, SIA	40203081542	27.09.2020.

2021. gadā Latvijā darbojās vidēji 24 licencētie parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji, savukārt, gada ietvaros to skaits samazinājās līdz 19. Gada ietvaros tika izsniegtas 2 jaunas licences, pārreģistrētas 4 licences, kā arī 3 licences anulētas t.sk., 1 gadījumā komersants tika izslēgts no LR UR komercreģistra, 1 gadījumā lēmums pieņemts anulēt uz laiku apturētu licenci, kā arī 1 gadījumā pakalpojuma sniedzējs pats izvēlējās izbeigt darbību parādu atgūšanas jomā, kā arī 2 gadījumos atteikts pārreģistrēt licenci (skat. 2. un 3. tabulu). Licencēto parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju apgrozījums 2021. gadā – 39,024 milj. euro, aktīvu kopsumma – 102,124 milj. euro, kopumā parādu portfeļa apmērs uz 2021. gada 31. decembri¹⁴: nodoto parāda lietu skaits – 1379775 parāda lietas par kopējo summu 1777,284 milj. euro.

Parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji, kuriem Novērtējuma periodā anulēta licence

2. Tabula.

Nr.	Komersants	Reģistrācijas Nr.	Anulēšanas datums	Pamatojums
1.	SIA “KDB”	40103316680	27.09.2021	Komersanta iesniegums
2.	SIA “Regnus inkasso”	40103651049	17.02.2021	NILLTPFN un sankciju likuma prasību neievērošana
3.	SIA “ExpressInkasso”	40103211998	14.10.2021	Pieņemts lēmums par izslēgšanu no komercreģistra
5.	“Pieejami juridiskie pakalpojumi” SIA	40103378905	01.02.2020	Komersanta iesniegums
6.	“CCS Latvija”, SIA	40003873412	30.03.2020	Komersanta iesniegums
7.	SIA “Pharm Finance”	50203188581	02.01.2020	Komersanta iesniegums

2022. gadā darbojās vidēji 20 licencēti parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji. Gada ietvaros notika sekojošas izmaiņas – izsniegtas 2 jaunas licences, pārreģistrētas 9 licences, 1

¹² Vairāk informācijas skatīt Pārskatā par ārpustiesas parādu atgūšanas nozari 2020. gadā: <https://www.ptac.gov.lv/lv/media/2256/download?attachment>

¹³ t.sk., gan juridisku personu, gan patērētāju parādu lietas, gan pamatojoties uz pilnvarojumu (inkaso), gan cesijas ceļā iegūti prasījumi. Kopējā lietu skaitā un parādu portfeļa kopsummā ietilpst arī tās parādu lietas, ka nodotas (cedētas) parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem senāk, proti, pirms novērtējuma perioda. Parādu portfeļa kopsummas procentuāli lielāko daļu veido kredītiestāžu un patērētāju kredītēšanas pakalpojumu sniedzēju nodotie parādi (attiecas uz patērētāju lietām, par juridiskām personām šāda informācija netiek iegūta).

¹⁴ Vairāk informācijas skatīt Pārskatā par ārpustiesas parādu atgūšanas nozari 2021. gadā: <https://www.ptac.gov.lv/lv/media/3185/download?attachment>

gadījumā licences pārreģistrācija tika atteikta un 1 pakalpojuma sniedzējs izlēma neturpināt parādu ārpustiesas atgūšanas pakalpojumu sniegšanu parādu atgūšanā no patērētājiem (skat. 1. un 3. tabulu). Kopumā parādu portfeļa apmērs uz 2022. gada 31. decembri: nodoto parāda lietu skaits – 1326371 parāda lietas par kopējo summu 1858,855 milj. euro. Dati par nozares apgrozījumu vēl nav pieejami. Detalizēti dati par nozares statistiku katru gadu tiek publicēti PTAC mājaslapā internetā¹⁵.

Parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji, kuriem Novērtējuma periodā atteikta licences pārreģistrācija

3. Tabula.

Nr.	Komersants	Reģistrācijas Nr.	Pamatojums
1.	Loan MGMT, SIA	40103196379	Darbība neatbilst NILLTPFN un Sankciju likuma prasībām
2.	HOMELAND CREDIT, SIA	40003862086	Darbība neatbilst NILLTPFN un Sankciju likuma prasībām, pārreģistrācijas procesā atsaukts iesniegums
3.	SIA "Inkaso Baltija"	40203160842	Pārreģistrācijas procesā atsaukts iesniegums

Novērtējuma perioda beigās – 2022. gada 31. decembrī 20 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem bija spēkā esoša PTAC licence (skat. 4. tabulu).

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji, kuriem bija spēkā esoša licence uz 2022. gada 31. decembri

4. Tabula.

Nr.	Komersants	Reģistrācijas Nr.	JPI (LEI)	Licences termiņš
1.	LLS, SIA	40002068686	-	12.04.2023
2.	B2KAPITAL, SIA	40103645131	875500BKK9Q2CJE96M61	22.01.2024
3.	Baltic Business Advice, SIA	40003953099	-	30.01.2024
4.	CREDITREFORM LATVIJA, SIA	40003255604	8755005WIVZ8JFGF6S52	30.04.2025
5.	Debt Solution, SIA	40103982111	-	20.07.2025
6.	Doles ieguldījumi, SIA	40203050735	-	21.12.2025
7.	EASY DEBT SERVICE, SIA	40203246040	-	26.05.2025
8.	GelvoraSergel, SIA	40103837691	549300M3B0IZ2FDL5F60	09.12.2023
9.	GS Core, SIA	40203304955	-	26.07.2024
10.	INKASSO, SIA	40103272013	-	10.06.2024
11.	Intrum Latvia, SIA	40203088409	-	25.09.2023
12.	JULIANUS INKASSO LATVIJA, SIA	40003717522	-	30.04.2025
13.	Konsultatīvā sabiedrība "Conventus", SIA	40003428538	-	06.05.2025
14.	Legal Balance, SIA	40203125480	-	11.07.2024
15.	Melnā lapa, SIA	40103299624	-	16.05.2025
16.	Paus Konsults, SIA	40003352670	-	07.05.2025
17.	PlusPlus Baltic OU (Ārvalsts komersanta PlusPlus Baltic OU filiāle Latvija)	40103595574	-	14.11.2025
18.	RIDA COMPANY, SIA	40003942150	-	20.11.2025
19.	Skogsrav, SIA	42103071315	-	13.10.2025
20.	Verdikts, SIA	40103807451	-	21.12.2024

Informācijas par parāda atgūšana pakalpojumu sniedzēju skaitu, kas atgūst parādus no saimnieciskās darbības veicējiem un kuriem nav nepieciešams saņemt PTAC licenci, PTAC rīcībā nav.

¹⁵ Skatīt PTAC mājas lapu: <https://www.ptac.gov.lv/lv/statistika-par-arpustiesas-paradu-atgusanas-sektoru>

2.2. Parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēja klienta profils.

Piešķirtais vērtējums - Zems

Parāda atgūšana – ārpustiesas darbību kopums, ko parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs izmanto, aicinot parādnieku labprātīgi izpildīt kavētās maksājuma saistības¹⁶.

Saskaņā ar NILLTPFNL 1.panta 4.punktu klients ir juridiskā vai fiziskā persona vai juridisks veidojums, vai šādu personu apvienība, vai veidojumu apvienība, kuram likuma subjekts sniedz pakalpojumu vai pārdod precī.

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji atgūst parādus, iegūstot prasījuma tiesības cesijas ceļā, vai arī pamatojoties uz ar klientu (kreditoru) noslēgtu pilnvarojuma (inkasso) līgumu. Gadījumā, ja parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējs atgūst parādus, pamatojoties uz pilnvarojuma līgumu, parādnieks var veikt parāda apmaksu gan kreditoram, gan parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam. Saņemtos maksājumus parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs, atbilstoši savstarpēji noslēgtā līguma noteikumiem, pārskaita kreditoram. Gadījumos, kad maksājums ir veikts kreditoram, parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējam ir ierobežotas iespējas noskaidrot, kas ir veicis parāda nomaksu, proti, vai tas ir bijis pats parādnieks vai cita persona, cik un kādi maksājumi ir veikti, vai maksājums saņemts kā pārskaitījums, vai samaksa veikta skaidrā naudā.

Licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju klienti pārsvarā ir juridiskas personas - kredītiestādes, patērētāju kreditēšanas pakalpojuma sniedzēji, elektronisko sakaru pakalpojumu sniedzēji, apsaimniekošanas un komunālo pakalpojumu sniedzēji, medicīnas (ārstniecības) pakalpojumu sniedzēji, kā arī citas preču un pakalpojumu sniegšanas nozares.

Uz 2021. gada beigām licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju kopējais klientu skaits bija 2702 klienti¹⁷, savukārt, 2022. gada beigās licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem kopā bija 2139 klienti (skat. 5. tabula). Vērtējot licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju klientu bāzi, jāņem vērā apstākļi, ka gada ietvaros licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju augsta riska klientu īpatsvars samazinājies par 0.7 procentpunktiem, savukārt, faktiski to skaits samazinājies par 35.9%.

Licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju klientu skaits un dalījums riska kategorijās (2021. – 2022. gads)

5. Tabula.

Riska kategorija	Uz 31.12.2021.		Uz 31.12.2022.	
	Klientu skaits	Īpatsvars, %	Klientu skaits	Īpatsvars, %
zema	2472	91.5%	1955	91.4%
vidēja	127	4.7%	118	5.5%
augsta	103	3.8%	66	3.1%
kopā	2702		2139	

¹⁶ PĀAL 1. panta 5. punkts.

¹⁷ Šis skaitlis neatspoguļo faktisko personu skaitu, kas izmanto licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju pakalpojumus, jo viena persona var būt vairāku parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju klients. Atsevišķos gadījumos, uzskaites sistēmas specifikas dēļ, iespējams, ka viens klients ir uzskaitīts vairākas reizes, piemēram, kā klients, ar kuru noslēgts pilnvarojuma līgums un kā klients, ar kuru noslēgts cesijas līgums.

2.3. Kopējais nozares apgrozījums.

Piešķirtais vērtējums - Vidējs

Saskaņā ar LR UR datubāzē pieejamajiem datiem¹⁸, licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju apgrozījums 2020. gadā bija 28.143 milj. euro, aktīvu kopsumma – 102,823 milj. euro, savukārt, 2021. gadā apgrozījums bija 39,024 milj. euro un aktīvu kopsumma 102,124 milj. euro (skat. 6. Tabula). Par 2022.gadu dati vēl nav pieejami.

Licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju apgrozījums un aktīvu kopsumma 2020. – 2021. gads

6. Tabula.

Gads	Apgrozījums (milj. Euro)	Aktīvu kopsumma (milj. Euro)
2020	28,143	102,823
2021	39,024	102,124

Vērtējot nozares lielumu un būtiskumu ekonomikā, jāņem vērā, ka norādītie dati par apgrozījumiem nav 100% apmērā attiecināmi tikai uz parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozari, tā kā daļa licencētie parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji papildus savas saimnieciskās darbības ietvaros piedāvā arī citus pakalpojumus, kā, piemēram, zvanu centra pakalpojumus, juridiskos pakalpojumus, pārstāvēšanu tiesvedībā u.c.. Turklāt, lai novērtētu licencēto nozares uzņēmumu nozīmi ekonomikā, būtu nepieciešams salīdzināt tos ar pakalpojuma sniedzējiem, kuri sniedz līdzīgus pakalpojumus (piemēram, juridisko pakalpojumu sniedzēji, advokātu biroji vai parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji, kas atgūst parādus tikai no saimnieciskās darbības veicējiem - juridiskām personām).

Atbilstoši PTAC sagatavotajiem pārskatiem¹⁹ par ārpustiesas parādu atgūšanas nozari 2020., 2021. un 2022. gadā, kopskaitā licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem 2020. gadā bija nodotas ārpustiesas atgūšanai 1443778 parādu lietas par kopējo summu 1860,168 milj. euro, 2021. gadā – 1379775 parādu lietas par kopējo summu 1777,284 milj. euro, savukārt, 2022. gadā – 1326371 parāda lieta par kopējo summu 1858,855 milj. euro (skat. 7. tabula).

Licencēto parādu ārpustiesas atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem nodoto lietu skaits

7. tabula.

Gads	Piedzīņas lietu skaits (patērētāji)	Kopsumma (milj., Euro)	Piedzīņas lietu skaits (juridiskas personas)	Kopsumma (milj. Euro)	Lietu skaits kopā	Lietu kopsumma (milj. Euro)
2020	1363725	1500,990	80053	359,178	1443778	1860,168
2021	1315056	1503,880	64719	273,404	1379775	1777,284
2022	1263639	1593,727	62732	265,128	1326371	1858,855

Kopumā, ievērojot, ka parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju pārvaldītais parādu portfelis ik gadu palielinās, kā arī ņemot vērā parādu ārpustiesas atgūšanas pakalpojuma nozīmīgumu

¹⁸ Informācija apkopota tikai par tiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, kuriem ir spēkā licence. To komersantu rādītāji, kuriem licence anulēta, izbeigusies vai atteikta licences pārreģistrācija gada ietvaros, nav iekļauti.

¹⁹ Ikgadējie pārskati par ārpustiesas parādu atgūšanas nozari pieejami PTAC mājas lapā: <https://www.ptac.gov.lv/lv/statistika-par-arpustiesas-paradu-atgusanas-sektoru>

civiltiesisko attiecību stabilitātes veicināšanā gan finanšu, gan nefinanšu sektorā, proti, sekmējot parādu ātrāku apmaksu, pēc iespējas meklējot pusēm – kreditoram un parādniekam, izdevīgāku risinājumu, uzskatāms, ka nozares nozīme valsts ekonomikā vērtējama kā vidēji būtiska.

2.4. Skaidras naudas norēķini.

Piešķirtais vērtējums – Zems

Atbilstoši PTAC rīcībā esošai informācijai par novērtējuma periodu 2020. – 2022. gads neviens no PTAC licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem nepieņem maksājumus skaidrā naudā.²⁰

Līdz ar to secināms, ka nozares ievainojamības līmenis attiecībā uz NILL draudiem, ko rada skaidras naudas aprīte, kopš 2019. gada ir saglabājies zems.

3. NILLTPFN TIESISKĀ REGULĒJUMA VISPUSĪGUMS

Piešķirtais vērtējums - Augsts (0,7)

Līdz ar kļūšanu par NILLTPFN subjektiem, parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem kļūst saistoši virkne normatīvo aktu. Novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads, parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem saistoši bija šādi NILLTPFN jomu regulējošie normatīvie akti:

- ✓ 2019. gada 27. augusta Ministru kabineta noteikumi Nr. 406 “Noteikumi par informācijas apjomu, ko sniedz Valsts ieņēmumu dienests par politiski nozīmīgām personām, un tās pieprasīšanas, izsniegšanas un glabāšanas kārtību”;
- ✓ 2019. gada 27. augusta Ministru kabineta noteikumi Nr. 407 “Noteikumi par sliekšņa deklarācijas iesniegšanas kārtību un saturu” (bija spēkā no 2019. gada 17. decembra līdz 2021. gada 1. oktobrim);
- ✓ 2019. gada 27. augusta Ministru kabineta noteikumi Nr. 408 “Noteikumi par kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem” (bija spēkā no 2019. gada 17. decembra līdz 2021. gada 1. oktobrim);
- ✓ likuma “Par nodokļiem un nodevām” 22.² pants²¹;
- ✓ 2016. gada 22. marta Ministru kabineta noteikumi Nr. 162 “Noteikumi par kārtību, kādā Valsts ieņēmumu dienestam sniedzami ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem” (bija spēkā līdz 2021. gada 1. oktobrim);
- ✓ 2016. gada 8. marta Ministru kabineta noteikumi Nr. 138 “Noteikumi par valstīm un starptautiskajām organizācijām, kuras sastādījušas to personu sarakstus, kas tiek turētas aizdomās par iesaistīšanos teroristiskās darbībās vai masu iznīcināšanas ieroču izgatavošanā, glabāšanā, pārvietošanā, lietošanā vai izplatīšanā”;
- ✓ 2018. gada 3. jūlija Ministru kabineta noteikumi Nr. 392 “Kārtība, kādā Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjekts veic klienta neklātienas identifikāciju”;
- ✓ 2021. gada 17. augusta Ministru kabineta noteikumi Nr. 550 “Noteikumi par aizdomīgu darījumu ziņojumu un sliekšņa deklarācijas iesniegšanas kārtību un saturu” (stājās spēkā 2021. gada 1. oktobrī);

²⁰ Atbilstoši PTAC 2021. gada 4. oktobra un 2023. gada 7. februāra Aptaujas rezultātiem.

²¹ Informācijas sniegšana arī VID par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā, kā arī citiem darījumiem

- ✓ 2019. gada 19. novembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 530 “Noteikumi par veidlapas paraugu ziņojumam par pārkāpumiem noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas jomā”;
- ✓ 2018. gada 13. novembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 705 “Noteikumi par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas prasībām patērētāja kreditēšanas un parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem”.

Papildus iepriekš minētajam parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem ir saistoši arī:

- ✓ Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums;
- ✓ 2019. gada 9. jūlija Ministru kabineta noteikumi Nr. 327 “Starptautisko un nacionālo sankciju ierosināšanas un izpildes kārtība”.

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem saistošie NILLTPFN jomu regulējošie normatīvie akti paredz:

- 1) veikt NILLTPF risku novērtējumu, lai noskaidrotu, novērtētu, izprastu un pārvaldītu savai darbībai un klientiem piemītošos NILLTPF riskus un, pamatojoties uz to, izstrādātu IKS;
- 2) veicot risku novērtējumu un izstrādājot IKS, NILLTPFNL subjektam ir pienākums ņemt vērā sekojošos risku ietekmējošos apstākļus (vismaz):
 1. klienta risku, kas piemīt klienta juridiskajai formai, īpašnieku struktūrai, klienta vai klienta PLG saimnieciskajai vai personiskajai darbībai;
 2. valsts un ģeogrāfisko risku, proti, risku, ka klients vai klienta PLG ir saistīts ar valsti vai teritoriju, kuras ekonomiskie, sociālie, tiesiskie vai politiskie apstākļi var liecināt par valstij piemītošu augstu NILL vai TPF risku;
 3. klienta izmantoto pakalpojumu un produktu risku, proti, risku, ka klients var attiecīgo pakalpojumu vai produktu izmantot NILL vai TPF;
 4. pakalpojumu un produktu piegādes kanālu risku, kas saistīts ar veidu (kanālu), kādā klients pakalpojumu vai produktu iegūst un izmanto.
- 3) izstrādājot NILLTPFN IKS, jāparedz kārtību kā tiek novērtēts un pārskatīts klientam piemītošais NILLTPF risks, kā un kādā apjomā, pamatojoties uz klientam noteikto NILLTPF riska līmeni, ir veicama klienta izpēte (noteiktas minimālās prasības), klienta darījumu uzraudzība, aizdomīgu darījumu atklāšanas kārtību, t.sk., paredzot atturēšanos no aizdomīgu darījumu veikšanas, ziņojumu sniegšanu FID un VID par aizdomīgiem darījumiem (līdz 01.10.2021. arī sliedzina deklarāciju iesniegšanu FID), klienta izpētes un darījuma attiecību uzraudzības ietvaros iegūto dokumentu un informācijas uzglabāšanas un iznīcināšanas kārtību, darbinieku pienākumus, tiesības un atbildību, profesionālo kvalifikāciju un atbilstības standartus, kā arī izstrādāto politiku un procedūru pārskatīšanas kārtības. Papildus IKS, ņemot vērā NILLTPFNL subjekta darbinieku skaitu, var būt iekļauta kārtība, kādā tiek nodrošināta anonīma iekšējā ziņošana par likuma pārkāpumiem un ziņojumu izvērtēšana, kā arī neatkarīga audita funkcija, ņemot vērā likuma subjektam piemītošo NILLTPF risku, saimnieciskās darbības apmēru un būtību. Tomēr, neskatoties uz to, vai likuma subjekta darbinieku skaita dēļ ir vai nav iespējama iekšējā anonīmā ziņošana, parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbiniekiem, kā arī citām personām, ir tiesības ziņot PTAC par tā uzraudzībā esošā licencētā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja pieļautiem vai iespējamiem NILLTPFNL pārkāpumiem.
- 4) papildus prasības NILLTPFN iekšējās kontroles sistēmas izstrādei licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem nosaka MK Noteikumi Nr. 705, t.sk:
 - ✓ prasības risku pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēmai;
 - ✓ prasības parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēja klienta NILLTPF risku novērtēšanai;
 - ✓ klientu izpētes kārtību un prasības;

- ✓ klientu padziļinātās izpētes minimālo apjomu;
- ✓ darījumu uzraudzību;
- ✓ tehnoloģisko risinājumu ieviešanas un pilnveidošanas prasības.

NILLTPFNL un MK Noteikumos Nr. 705 ir noteikti klienta riska novērtēšanā vērā ņemamie risku ietekmējošie faktori un pazīmes, kam jāpievērš uzmanība, veicot klienta riska novērtējumu vai izpēti, kā, piemēram, NILLTPFNL nosaka risku paaugstinošu faktoru minimumu, kas jāņem vērā veicot klienta izpēti, t.sk. arī jāvērtē klienta vai tā PLG saistība ar paaugstināta riska jurisdikcijām. Gadījumā, ja pastāv paaugstināts NILLTPF risks, likuma subjektam jāveic padziļināta klienta izpēte un pastiprināta darījumu uzraudzība.

Klienta izpētes pasākumi ietver klienta identifikāciju, tā PLG noskaidrošanu, informācijas iegūšanu par paredzamo darījuma attiecību būtību, darījumu uzraudzību, izpētes gaitā iegūtās informācijas uzglabāšanu un aktualizācijas regularitāti. Vienlaikus NILLTPFNL paredz, ka klienta izpētes pasākumiem jābūt dokumentētiem, turklāt, uz likuma subjektu gulstas pienākums pierādīt, ka tā veiktais klienta izpētes apmērs atbilst klientam piemītošajam NILLTPF riska līmenim. Informācija, kas iegūta klienta izpētes ietvaros NILLTPF risku pārvaldībai, saskaņā ar NILLTPFNL prasībām likuma subjektam ir jāglabā 5 gadus pēc darījuma attiecību izbeigšanas un nepieciešamības gadījumā likuma subjektam jāvar uzrādīt visu tā rīcībā esošo informāciju PTAC kā uzraudzības un kontroles institūcijai, vai FID.

Papildus iepriekš minētajam, NILLTPFNL uzliek likuma subjektiem pienākumu noskaidrot vai klients, vai tā PLG nav PNP, PNP ģimenes loceklis, vai ar PNP cieši saistīta persona, kā arī, vai klients ir no augsta riska trešās valsts. Konstatējot atbilstību kādam no minētajiem kritērijiem, NILLTPFNL paredz, ka klientam tiek piemērota padziļinātā klienta izpēte un pastāvīga/padziļināta darījumu uzraudzība.

Lai arī normatīvais regulējums paredz, ka likuma subjekts izstrādājot IKS pamatā piemēro risku novērtējumā balstītu pieeju, tomēr atsevišķas prasības normatīvajos aktos ir noteiktas kā obligātas, t.sk., minimālie klientu izpētes pasākumi, neatkarīgi no NILLTPF riska līmeņa.

NILLTPFNL subjektiem noteikto prasību attiecībā uz klienta riska novērtējumu, izpēti un darījuma attiecību uzraudzību mērķis ir konstatēt NILLTPF vai šādu darbību mēģinājumu. Konstatējot aizdomīgu darījumu, parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem kā NILLTPFNL subjektiem ir pienākums nekavējoties ziņot kā reģistrētam lietotājam goAML sistēmā. Šis pienākums attiecas gan līdzekļiem, kas rada aizdomas, ka tie tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā vai ir saistīti ar TPF vai mēģinājumu to darīt. Tāpat šis pienākums attiecas arī uz gadījumiem, kad ir bijis pietiekams pamats konstatēt aizdomīgu darījumu, bet nepietiekamas uzmanības vai nolaidības dēļ ziņošanas pienākums nav veikts.

Atsevišķi NILLTPFNL paredz pienākumu visām juridiskām personām (ne tikai likuma subjektiem) iesniegt LR UR informāciju par PLG (izņemot, ja PLG ir akcionārs tādā akciju sabiedrībā, kuras akcijas ir iekļautas regulētajā tirgū, un veids, kādā tiek īstenota kontrole pār juridisko personu, izriet tikai no akcionāra statusa), kas publiski ir pieejama tiešsaistē. Klienta izpētes ietvaros NILLTPFNL paredz, ka informāciju par klienta PLG likuma subjekts iegūst no LR UR, un papildus kādā no vēl likumā minētiem veidiem, ņemot vērā riska līmeni.

Novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads tika veikti vairāki NILLTPFN normatīvo aktu grozījumi:

1. 2020. gada 1. jūlijā stājās spēkā 2019. gada 13. jūnija NILLTPFNL grozījumi, kas paredz:
 - 1) pienākumu nekavējoties, bet ne vēlāk kā trīs dienu laikā paziņot LR UR, ka klientu izpētes ietvaros noskaidrotais klienta PLG atšķiras no LR UR reģistrētā, paskaidrojot neatbilstības būtību. Minētie grozījumi paredz, ka LR UR vienas darba dienas laikā pēc informācijas saņemšanas reģistrē brīdinājumu, ka informācija par personas PLG, iespējams, ir nepatiesa pēc būtības.

- 2) pienākumu ārvalstu subjektiem līdz 2021. gada 1. janvārim atklāt to PLG attiecībā uz LR UR vestajā komercreģistrā reģistrējamo ārvalsts subjektu filiālēm un pārstāvniecību reģistrā, kā arī Valsts ieņēmumu dienesta vestajā nodokļu maksātāju reģistrā reģistrējamām pārstāvniecībām. Gadījumā, ja ārvalstu subjekti līdz noteiktajam termiņam informāciju par PLG neatklāj, tie tiek izslēgti no attiecīgā reģistra.
2. 2021. gada 12. jūlijā stājās spēkā NILLTPFNL grozījumi, kas:
- 1) precizē NILLTPFN likuma subjektu pienākumu nodrošināt darbinieku apmācības, t.sk., likuma subjektam jānodrošina, lai tā darbinieki atbilstoši to amata pienākumiem pārzina ar NILLTPF saistītos riskus, regulējošos normatīvos aktus, kā arī personas datu aizsardzības prasības NILLTPFN jomā.
 - 2) nosaka prasību likuma subjekta juridiskas personas vai juridiska veidojuma PLG, proti, par likuma subjekta PLG nedrīkst būt persona, kura ir sodīta par tīša nozieguma izdarīšanu pret valsti, īpašumu vai pārvaldības kārtību, tīša nozieguma izdarīšanu tautsaimniecībā vai valsts institūciju dienestā vai par tāda nozieguma izdarīšanu, kurš saistīts ar terorismu, ja sodāmība nav noņemta vai dzēsta.
 - 3) paredz tiesības likuma subjektam klienta pilnvērtīgas izpētes un darījuma attiecību uzraudzības veikšanai, klienta sniegtās informācijas pārbaudei, izmantot slēgto klientu izpētes rīku, ko nodrošina licencēts ārpalpojuma sniedzējs, ka arī tiesības izmantot un sniegt informāciju atvērtajam klienta izpētes rīkam. Abiem pakalpojumu sniedzējiem nepieciešams saņemt Datu valsts inspekcijas licenci.
 - 4) paredz izslēgt 23. panta otro daļu, kurā tika definēti gadījumi, kuros likuma subjektiem ir pienākums veikt klienta identifikāciju, tikai klientam personīgi piedaloties identifikācijas procedūrā klātienē. Minētā grozījuma mērķis bija noteikt, ka klienta identifikācijas metodes izvēle tiek balstīta uz likuma subjekta veiktu risku novērtējumu, veicinot uz risku novērtējumu balstītas pieejas īstenošanu sadarbībā ar klientiem. Secīgi 2022. gada 7. jūnijā tika pieņemti grozījumi MK Noteikumos Nr. 392, kas precizēja vairāku punktu redakcijas, t.sk. arī attiecībā uz neklātienē identifikācijā iegūtās informācijas un materiālu dokumentēšanu un glabāšanu, kā arī papildus nosakot, ka videostraumēšana un audiostraumēšana, kas norit atšķirīgi kā noteikts šajos noteikumos, nav uzskatāma par videoidentifikāciju, bet to var uzskatīt par risku mazinošu tehnoloģisku risinājumu, papildus citiem neklātienē identifikācijas veidiem, t.sk., papildus informācijas iegūšanai no klienta.
 - 5) pilnībā mainīja līdzšinējo ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem sniegšanas kārtību FID, ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā sniegšanas kārtību VID, kā arī sliekšņa deklarācijas sniegšanas kārtību, proti, grozījumi paredzēja, ka ar 2021. gada 1. oktobri tiks slēgts iepriekšējais FID uzturētais ziņojumu sniegšanas kanāls un turpmāk ziņojumi tiks sniegti goAML sistēmā gan FID, gan VID. Pamatojoties uz NILLTPFNL grozījumiem tika izstrādāti un pieņemti MK Noteikumi Nr. 550, kas nosaka kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem²², kā arī gadījumus, kad sniedzama sliekšņa deklarācija, tās saturu un sniegšanas kārtību²³. Līdz ar NILLTPFNL grozījumu un MK Noteikumu Nr. 550 stāšanos spēkā likuma

²² Normatīvais regulējums līdz 2021. gada 1. oktobrim paredzēja divus atšķirīgus ziņošanas kanālus – FID ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem tika sniegti, izmantojot FID uzturēto e-pakalpojumu, savukārt, ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā tika sniegti VID izmantojot Elektroniskās deklarēšanas sistēmu (EDS).

²³ Līdz 2021. gada 1. oktobrim bija spēkā ziņošanas kārtība, kas noteica gadījumus, kad likuma subjektiem jāsniedz sliekšņa deklarācijas. Jaunā kārtība nosaka kādiem likuma subjektiem un kādos gadījumos jāsniedz sliekšņa deklarācijas. MK Noteikumi Nr. 550 neparedz pienākumu parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem sniegt sliekšņa deklarācijas.

subjektiem tika atvieglota ziņošanas kārtība, tādējādi samazinot dubulto ziņošanu un secīgi arī administratīvo slogu.

Kā nozīmīgākie trūkumi NILLTPFN regulējumā novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads attiecībā uz parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozari norādāms, ka joprojām saglabājas iepriekšējā periodā konstatētā problemātika:

- 1) parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēji, kuri atgūst parādus tikai no juridiskām personām, nav pakļauti licencēšanas prasībām un nav apzināts šādu pakalpojumu sniedzēju loks;
- 2) NILLTPFN paredz vienlīdz apjomīgas prasības attiecībā uz IKS izstrādi visiem tā subjektiem, neatkarīgi no konkrētās nozares darbības specifikas, apmēra un nozarei piemītošā NILLTPF riska līmeņa.

Kā liecina PTAC veiktās Aptaujas rezultāti 76.2% no licencētiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem uzskata, ka NILLTPFN jomas normatīvais regulējums attiecībā uz nozari izvirzītām prasībām ir uzskatāms par atbilstošu (iepriekšējā novērtējuma periodā 2017. – 2019. gads tā uzskatīja 61.5% jeb 16 no 26 uz to brīdi licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem), savukārt 23.8% jeb 5 no 21 pakalpojumu sniedzējiem uzskata, ka NILLTPFN regulējuma prasības nozarei nav atbilstošas vai nepieciešami uzlabojumi. Kā būtiskākos trūkumus parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji norādījuši, ka NILLTPFN regulējums, ņemot vērā nozarei piemītošo risku, paredz pārāk augstas prasības, palielinot administratīvo slogu. Kā ierosinājumus regulējuma uzlabošanai nozares pārstāvji ir norādījuši, ka būtu nepieciešams NILLTPFN normatīvā regulējuma noteiktās prasības precizēt attiecībā uz katru NILLTPFN subjektu, nevis noteikt vienotas prasības visiem likuma subjektiem, neatkarīgi no to darbības jomas.

4. UZRAUDZĪBAS PASĀKUMU EFEKTIVITĀTE

Piešķirtais vērtējums – Augsts (0,7)

MK Noteikumi Nr. 64 nosaka prasības, kādām jāatbilst parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam, lai tas varētu saņemt speciālo atļauju (licenci), kā arī kārtību, kādā PTAC izsniedz, aptur, pārreģistrē un anulē speciālo atļauju (licenci). Kopš 2019. gada 1. janvāra kā viens no kritērijiem speciālās atļaujas (licences) saņemšanai ir pienākums izstrādāt IKS atbilstoši NILLTPFN prasībām (9.9. apakšpunkts). Šī prasība ir attiecināma gan uz speciālās atļaujas (licences) izsniegšanu, gan speciālās atļaujas (licences) pārreģistrāciju.

Vienlaikus ar parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju iekļaušanu NILLTPFN subjektu lokā (2017. gada 9. novembris), PTAC kļuva par licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju uzraudzības un kontroles institūciju, kas uzrauga, kā PTAC licencētie parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji ievēro un izpilda NILLTPFN regulējuma prasības.

NILLTPFN jomā uzraugošās iestādes tiesības noteiktas NILLTPFN 47. panta pirmajā daļā, t.sk., tiesības pieprasīt informāciju, kas saistīta ar likuma prasību izpildi, pieprasīt uzrādīt dokumentu oriģinālus, saņemt to kopijas, paskaidrojumus, veikt klātienes pārbaudes likuma subjekta saimnieciskās darbības veikšanas telpās, sastādīt aktus par konstatētiem pārkāpumiem un noteikt to novēršanas termiņus, kontrolējot pārkāpumu novēršanas izpildi, kā arī izdot ieteikumus NILLTPFN noteikto pienākumu izpildei. Atsevišķi NILLTPFN 47. panta (1^l) daļa paredz tiesības PTAC veikt uzraudzības un kontroles pasākumus tādām personām, kuras kā likuma subjekti nav reģistrējušās, bet pēc rīcībā esošās informācijas faktiski atbilst likuma subjekta statusam.

Savukārt NILLTPFN 78. panta pirmā daļa nosaka sankcijas, ko PTAC kā uzraugošā iestāde ir tiesīga piemērot licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem par normatīvo aktu pārkāpumu NILLTPFN jomā.

Novērtējuma periodā tika pārskatīti PTAC 2014. gada 8. septembra iekšējās kārtības noteikumi Nr.15 “Speciālās atļaujas (licences) parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem izsniegšanas, pārreģistrācijas, grozījumu veikšanas, apturēšanas, anulēšanas un prasību uzraudzības kārtība” un 2021. gada 28. janvārī apstiprināti PTAC iekšējie noteikumi Nr. 2 “Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju licencēšanas un prasību uzraudzības kārtība” (turpmāk – Kārtība). Kārtībā, tāpat kā iepriekšējos iekšējās kārtības noteikumos, ir iekļauta atsevišķa sadaļa NILLTPFN un Sankciju ievērošanas uzraudzībai, kas nosaka kā PTAC īsteno licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju uzraudzību. Tāpat Kārtība paredz, ka PTAC veic pārbaudes NILLTPFN un sankciju prasību ievērošanas jomās, piemērojot risku novērtējumā balstītu pieeju, ņemot vērā NRA, PTAC izstrādātajā nozares risku novērtējumā, TPF risku novērtējumā identificētos riskus, kā arī PTAC izstrādāto risku profilēšanas matricu²⁴. Risku profilēšanas matrica var tik izmantota arī mērķēto pārbaužu plānošanai, vadoties gan pēc likuma subjektiem noteiktā riska līmeņa, gan pēc konkrētam likuma subjektam piemītošo draudu vai ievainojamības līmeņa. Atsevišķi Kārtībā ir izdalīts, kāda informācija tiek ņemta vērā parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju neklātienēs pārbaudes ietvaros un kas tiek vērtēts klātienēs pārbaudes ietvaros, t.sk., tiek vērtēta parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja izstrādātā IKS, vai tā satur visas NILLTPFN noteiktās obligātās kārtības un prasības, vai likuma subjekts ir izstrādājis savai darbībai piemītošo risku novērtējumu un tas uzskatāms par atbilstošu, savukārt, klātienēs pārbaudes ietvaros tiek vērtēts, kā praktiski parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējs izpilda vai neizpilda tā IKS dokumentācijā noteiktos pasākumus, kā arī papildus tiek vērtēts parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja darbinieku un vadības izpratnes līmenis par NILLTPFN jomu un riskiem, informācija par veiktajām vai apmeklētajām darbinieku apmācībām.

Pamatprincipus, kādā veidā PTAC izvērtē veicamās darbības, lai novērstu NILLTPFN pārkāpumus un noteiktu vienotus principus sankciju piemērošanā PTAC licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem nosaka 2019. gada 27. jūnija Vadlīnijas Nr.9 “Sankciju par NILLTFNL pārkāpumiem noteikšanai un piemērošanai nebanku kredītu devējiem un parādu ārpustiesas pakalpojumu sniedzējiem” (turpmāk – Vadlīnijas Nr.9). Vadlīnijas Nr. 9 paredz, ka sankcijas var tikt piemērotas gan par izdarīju, jau pabeigtu vai turpinātu pārkāpumu. Vienlaikus Vadlīnijas Nr. 9 paredz, ka izņēmuma gadījumos PTAC, pieņemot lēmumu par Sankciju piemērošanu, var atkāpties no Vadlīnijās Nr. 9 noteiktajiem soda apmēriem vai principiem, pamatojot šādas atkāpšanās iemeslus lēmumā.

PTAC veicot uzraudzības pasākumus, plānojot neklātienēs un klātienēs pārbaudes, piemēro uz risku novērtējumu balstītu pieeju, proti, parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, kuru darbībā saskatāmas pazīmes, ka tie, iespējams, neievēro normatīvo aktu prasības, izvairās vai nesniedz informāciju, vai to darbībā pirmšķietami jau konstatētas būtiskas neatbilstības, tiek piemērotāka stingrāka darbības uzraudzība. Risku novērtējumā balstīta pieeja uzraudzībā nozīmē, ka gadījumā ja gada ietvaros kādam no pārbaužu plānā neiekļautam komersantam konstatēti tā riska līmeni vai ievainojamību palielinoši apstākļi, tam var tik uzsākta pārbaudes lieta, neskatoties uz to, ka konkrētajā periodā tas nebija plānots. Kopumā Novērtējuma periodā PTAC veicis 134 licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju pārbaudes (skat. 2. att.).

Novērtējuma perioda 2020. – 2022. gads veiktie uzraudzības pasākumi:

1) 2020. gadā tika veiktas 40²⁵ neklātienēs pārbaudes, t.sk., uzsāktas 7 pārbaudes lietas par parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju iekšējo NILLTPFN procedūru atbilstības izvērtējumu un

²⁴ Kārtībā saglabāti 2014. gada 8. septembra iekšējās kārtības noteikumos Nr.15 “Speciālās atļaujas (licences) parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem izsniegšanas, pārreģistrācijas, grozījumu veikšanas, apturēšanas, anulēšanas un prasību uzraudzības kārtība” noteiktie uzraudzības principi.

²⁵ Visiem licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem veikta vismaz viena neklātienēs pārbaude.

33 mērķētās pārbaudes (par savai darbībai piemītošā NILLTPF riska novērtējumu, PLG pārbaude, vispārējās licencēšanas prasību pārbaudes u.c. neklātienes pārbaudes. Papildus 2020. gadā tika veiktas 3 klātienes pārbaudes, kā arī turpinātas skatīt iepriekšējā gadā uzsāktās pārbaudes lietas, kontrolējot konstatēto trūkumu novēršanas pasākumus.

2) 2021. gada tika veiktas 44 neklātienes pārbaudes, t.sk., uzsāktas 2 pārbaudes lietas par parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju iekšējo NILLTPFN procedūru atbilstības izvērtējumu un veiktas 42 mērķētās pārbaudes (par savai darbībai piemītošo NILLTPF riska novērtējumu, piesaistīta finansējuma, par NILLTPFN jomu atbildīgās personas atbilstības, vispārējo licencēšanas prasību u.c. neklātienes pārbaudes. Papildus 2021. gadā veiktas 3 klātienes pārbaudes. 2021. gada 6. janvārī novadīts viens tiešsaistes seminārs. Mācību materiāls semināram tika sagatavots, vadoties no klātienes un neklātienes pārbaudžu ietvaros konstatētās problemātikas, proti, tika apskatīti tie jautājumi vai prasības, kuru izpildē visbiežāk konstatētas neatbilstības ieviešanā. Uzaicinājums tika nosūtīts visiem PTAC licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem. Tiem, kuriem dažādu iemeslu dēļ nebija iespējams piedalīties seminārā tiešsaistē, tika nosūtīti mācību materiāli, kā arī saite uz semināra ierakstu.

3) 2022. gadā tika veiktas 43 neklātienes pārbaudes, t.sk., uzsāktas 3 pārbaudes lietas par parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju iekšējo NILLTPFN procedūru atbilstības izvērtējumu un veiktas 40 mērķētās pārbaudes (par savai darbībai piemītošo NILLTPF riska novērtējumu, piesaistītā finansējuma, par NILLTPFN jomu atbildīgo personu, vispārīgo licencēšanas prasību, par reģistrācijas goAML sistēmā pienākuma izpildi u.c. neklātienes pārbaudes), kuru ietvaros pieņemti 8 lēmumi izteikt brīdinājumu par pieļautiem pārkāpumiem, kā arī vienā gadījumā komersanta pieļautais licencēšanas prasību un NILLTPFNL prasību pārkāpums bija par pamatu lēmumam par speciālās atļaujas (licences) pārreģistrācijas atteikumu. Papildus 2022. gadā veikta 1 klātienes pārbaude²⁶.

Attēls Nr. 2

Licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju NILLTPFNL un Sankciju prasību ievērošanas pārbaudžu skaits pēc pārbaudes vides.

Papildus pārbaudēm PTAC pastāvīgi veic pasākumus licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbības uzraudzībai, iegūstot informāciju par to darbību NILLTPFN jomā, veiktajām darbinieku apmācībām, sekojot līdzi izmaiņām. Tāpat PTAC regulāri novērtējuma

²⁶ Klātienes pārbaudžu veikšanu ietekmēja Covid-19 pandēmija un saistībā ar to ieviestie drošības pasākumi.

periodā ir informējis licencētos parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējus par izmaiņām normatīvajā regulējumā, kā arī sniedzis individuālas konsultācijas par ar NILLTPFN vai Sankciju izpildes prasībām saistītiem jautājumiem (šobrīd esošā IT sistēma neparedz iespēju atsevišķi atlasīt tieši par NILLTPFN jautājumiem sniegtās konsultācijas).

Kopumā vērtējot, informācija par uzraudzības aktivitātēm tiek uzglabāta, dokumentēta un reģistrēta, kā arī ir nodrošināta tās pieejamība, tomēr tā apkopota un pieejama dažādos avotos un līdz ar to ir diezgan sadrumstalota. 2022.gada nogalē uzsākts darbs pie uzraudzības sistēmas pilnveides, kas varētu būtiski uzlabot uzraudzības procesu un informācijas pieejamību IT sistēmā – Uzraugs 2.0.

Papildus Novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads PTAC uzsāka darbu pie 2019. gada 12. jūnijā apstiprināto Vadlīniju Nr. 7 “PTAC uzraugāmajiem NILLTFNL un Sankciju likuma subjektiem” (turpmāk – Vadlīnijas Nr. 7) pārskatīšanas. Vienlaikus, ņemot vērā apstākli, ka 2022. gadā tika uzsākts darbs pie MK Noteikumu Nr. 705 grozījumu izstrādes, Vadlīniju Nr. 7 pārskatīšana aizkavējās un netika pabeigta novērtējuma periodā.

PTAC ir licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju uzraudzības institūcija kopš 2013. gada, kad stājās spēkā MK Noteikumi Nr. 64, paredzot pienākumu parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem saņemt speciālo atļauju (licenci). Savukārt, par uzraudzības un kontroles institūciju NILLTPFN jomā, PTAC kļuva līdz ar parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju iekļaušanu NILLTFNL subjektu lokā. Novērtējuma periodā PTAC struktūrvienībā, kuras pienākumos ietilpst parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju licencēšana un pārlicencēšana, darbības uzraudzības atbilstība patērētāju tiesību aizsardzības un NILLTPFN normatīvo aktu prasībām, 80% darbinieku ir palikuši nemainīgi. Līdz ar to secināms, ka PTAC darbiniekiem ir labas zināšanas un izpratne par parāda atgūšanas pakalpojumu sniegšanas nozares specifiku.

Nozares uzraudzībai paredzētas kopumā 5,5 amata vietas (t.sk., gan licencēšanas procesam, gan licencēšanas prasību uzraudzībai, patērētāju tiesību aizsardzības normatīvo aktu atbilstības uzraudzībai, NILLTPFN un Sankciju izpildes prasību uzraudzībai). Vienlaikus struktūrvienības darbinieku kompetencē papildus ietilpst apdrošināšanas pakalpojumu uzraudzība patērētāju tiesību aizsardzības kontekstā. NILLTPFN jomas uzraudzībai struktūrvienībā paredzētas 2,5 amata vietas. Faktiski darba apjoma un darbinieku skaita dēļ visi darbinieki iesaistīti arī patērētāju tiesību aizsardzības un komercprakses uzraudzības jomā gan parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju, gan apdrošināšanas pakalpojumu nozarēs.

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbību NILLTPFN jomā uzraugošie darbinieki:

1) 2020. gadā apmeklēja 3 seminārus par dažādiem NILLTPFN jautājumiem, 1 semināru par Sankciju risku pārvaldīšanu, kā arī FID organizēto konferenci "Kā uzlabot sankciju piemērošanas efektivitāti? Riskos balstīta pieeja vs. noteikumos balstīta pieeja";

2) 2021. gadā apmeklēja 5 tiešsaistes seminārus par dažādiem NILLTPFN jautājumiem, 2 tiešsaistes seminārus par Sankciju aktualitātēm un piemērošanu, kā arī FID organizēto konferenci “EU Sanctions Against Belarus: Overcoming Implementation Challenges”;

3) 2022. gadā apmeklēja 2 tiešsaistes seminārus par NILLTPFN jomas aktualitātēm, 3 tiešsaistes seminārus par Sankciju risku pārvaldības jautājumiem, kā arī FID organizēto konferenci “EU Sanctions Against Russia: Implementation, Effectiveness and Future”.

Apzinoties NILLTPFN jomas uzraudzības nozīmīgumu, kā arī normatīvo aktu uzlikto pienākumu administratīvo slogu, gan 2021. gada nogalē, gan 2023. gada sākumā veikto aptauju ietvaros PTAC lūdza licencētiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem novērtēt to sadarbību ar PTAC, sniedzot atgriezenisko saiti un ierosinājumus sadarbības uzlabošanai. 90.5% no licencētiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem līdzšinējo sadarbību ar PTAC NILLTPFN

Atsevišķi NILLTPFNL 78. panta (1^l) daļa paredz, ka gadījumā, ja PTAC konstatē, ka tā licencēta parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja PLG ir persona, kura ir sodīta par:

- 1) tīša nozieguma izdarīšanu pret valsti, īpašumu vai pārvaldības kārtību,
- 2) tīša nozieguma izdarīšanu tautsaimniecībā vai valsts institūciju dienestā,
- 3) tāda nozieguma izdarīšanu, kurš saistīts ar terorismu,

PTAC ir tiesīgs pieņemt lēmumu pret PLG, uzliekot pienākumu veikt noteiktu rīcību vai atturēties no kādas rīcības.

Līdz ar to secināms, ka NILLTPFNL noteiktie piemērojamo sankciju veidi, dažādība un apjoms, ko uzraudzības iestāde ir tiesīga piemērot par pārkāpumiem NILLTPFN jomā vērtējami kā pietiekami un uzraudzības un kontroles institūcijai ir iespēja izvēlēties iespējami piemēroto sankciju veidu konkrētajam pārkāpumam un konkrētajam likuma subjektam, lai iedarbotos uz tā uzvedību, t.i., novērst pārkāpumu, ja tas ir iespējams, un motivētu turpmāk ievērot NILLTPFN normatīvo aktu prasības.

Sankciju par NILLTPFN jomā konstatētiem pārkāpumiem piemērošanas principi ir noteikti PTAC Kārtībā un Vadlīnijās Nr. 9, kas paredzētas lietošanai PTAC darbiniekiem, lai īstenotu vienotus principus sankciju piemērošanā PTAC uzraugāmajiem NILLTPFNL subjektiem.

Novērtējuma periodā (2020.g. – 2022.g.) konstatētie pārkāpumi un piemērotie sodi licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem

8. Tabula.

Gads	Konstatēto pārkāpumu skaits	Pieņemto lēmumu skaits	Naudas sods (skaits)	Piemēroto soda naudu apmērs (EUR)	Tiesiskais pienākums	Izteikts brīdinājums	Apturētas licences	Anulētas licences	Atteikts pārreģistrēt licenci
2020	14	5	2	5000	1	1	1	0	1
2021	3	3	1	4000	2	1	0	1	0
2022	8	9	0	0	0	8	0	0	1

2020. gadā PTAC saistībā ar pārkāpumiem NILLTPFN jomā pieņēma 5 lēmumus (skat. 8. tabulu), t.sk.:

- 1) 2 gadījumos pārbaudes lietās par savai darbībai piemītošo NILLTPF risku novērtējumu PTAC pieņēma lēmumus par soda naudas piemērošanu, vienā no gadījumiem papildus uzliekot tiesisko pienākumu, izstrādāt savai darbībai piemītošo NILLTPF risku novērtējumu;
- 2) 1 gadījumā klātienē pārbaudes ietvaros PTAC konstatēja būtiskas neatbilstības parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja IKS. Vērtējot konkrētās lietas apstākļus un faktu, ka uz lēmuma pieņemšanas brīdi pakalpojuma sniedzējam vairs nebija spēkā esošas PTAC licences parāda atgūšanas pakalpojumu sniegšanai, PTAC pieņēma lēmumu izteikt brīdinājumu par konstatētajiem pārkāpumiem.
- 3) 1 gadījumā pēc klātienē pārbaudes un NILLTPFN procedūras izvērtēšanas ietvaros konstatētajiem pārkāpumiem NILLTPFN jomā tika pieņemts lēmums atteikt parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam licences parāda atgūšanas pakalpojumu sniegšanai pārreģistrāciju;
- 4) 1 gadījumā, tā kā PTAC licencētais parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs nebija izpildījis tiesisko pienākumu saistībā ar NILLTPFN jomā konstatēto pārkāpumu novēršanu, PTAC pieņēma lēmumu par licences apturēšanu uz laiku līdz 6 mēnešiem.

2021. gadā PTAC par pārkāpumiem NILLTPFN jomā pieņēma 3 lēmumus, t.sk.:

- 1) 1 gadījumā lietā tika pieņemts lēmums izteikt brīdinājums un uzlikts tiesiskais pienākums;
- 2) 1 gadījumā lietā tika pieņemts lēmums piemērot soda naudu 4000 EUR apmērā un uzlikt tiesisko pienākumu pārskatīt savai darbībai piemītošo NILLTPF risku novērtējumu, kā arī pilnībā pārskatīt NILLTPFN IKS dokumentāciju;
- 3) 1 gadījumā PTAC pieņēma lēmumu par licences anulēšanu, tā kā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs neizpildīja PTAC uzlikto tiesisko pienākumu;

Papildus iepriekš minētajam, PTAC 2021. gadā saistībā ar dažādiem klātienē un neklātienē pārbaudēs konstatētiem pārkāpumiem vai neatbilstībām, izteica 17 aicinājumus komersantiem veikt darbības NILLTPFN IKS vai IKS dokumentācijas pilnveidei, lai nodrošinātu atbilstību normatīvo aktu prasībām un komersanta saimnieciskajai darbībai.

2022. gadā PTAC par pārkāpumiem NILLTPFN jomā pieņēma 9 lēmumus, t.sk.:

- 1) 8 gadījumos PTAC, ņemot vērā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja veiktās darbības pārkāpuma novēršanai un sniegtos skaidrojumus vai argumentus saistībā ar pārkāpuma pieļaušanas apstākļiem, pieņēma lēmumu izteikt brīdinājumu saistībā ar NILLTPFN noteiktā pienākuma reģistrēties goAML sistēmā neizpildi.
- 2) 1 gadījumā, ņemot vērā licences pārreģistrācijas procesā konstatētos pārkāpumus un neatbilstības licencēšanas un NILLTPFN normatīvo aktu prasībām, kas ilgstoši netika novērsta, PTAC pieņēma lēmumu atteikt pārreģistrēt licenci.

Papildus iepriekš minētajam, saistībā ar konstatēto klātienē, neklātienē un mērķēto pārbaužu ietvaros, PTAC 2022. gadā kopumā izteica 13 aicinājumus parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem veikt pasākumus NILLTPFN IKS atbilstības uzlabošanai, lai novērstu konstatētās neatbilstības, nepieņemot lēmumu par sankciju piemērošanu²⁸.

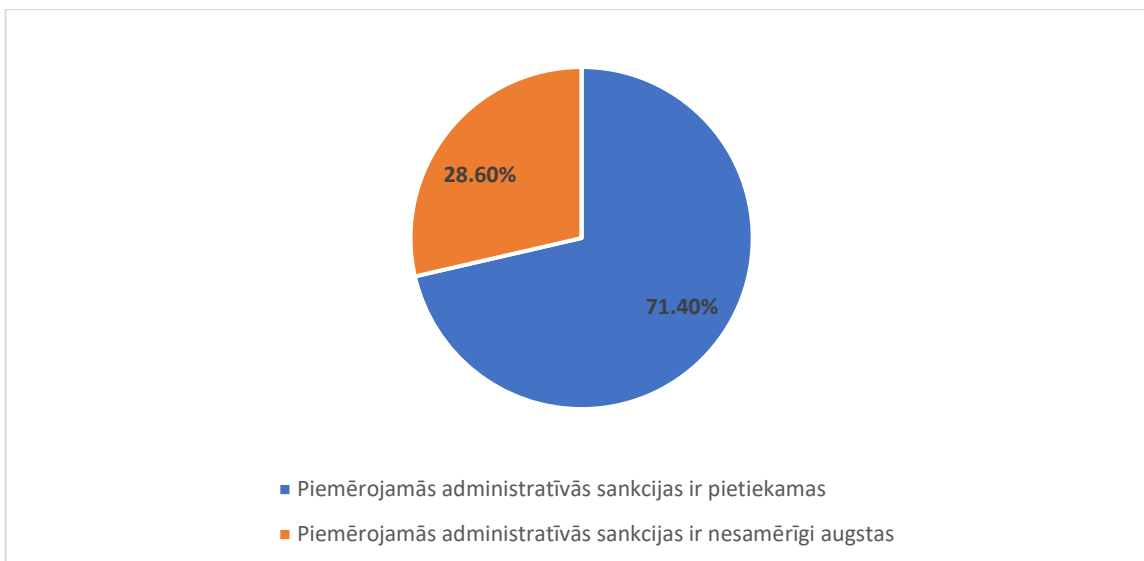
Atsevišķi jāpiebilst, ka viens komersants saistībā ar tam piemēroto soda naudu, iesniedza prasības pieteikumu tiesā par PTAC pieņemtā lēmuma atcelšanu daļā par piemēroto soda naudu. 2022. gada 4. novembrī tiesa pieņēma lēmumu lietā Nr. A420225121, noraidīt prasību kā nepamatotu.

PTAC ieskatā, NILLTPFN paredzētās sankcijas par likuma subjektu pieļautiem pārkāpumiem NILLTPFN jomā vērtējamas kā pietiekamas, kā arī to dažādība uzraudzības un kontroles institūcijām ļauj piemērot iespējami atbilstošāko sankciju veidu, lai novērstu NILLTPFN pārkāpumu un turpmāk motivētu likuma subjektu ievērot normatīvo aktu prasības.

Savukārt, atbilstoši Aptaujas rezultātiem 71.4% no licencētiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem (15 no 21) uzskata, ka par NILLTPFN pārkāpumiem piemērojās administratīvās sankcijas ir pietiekamas (iepriekšējā novērtējuma periodā tā uzskatīja 53.8% jeb 14 no 26 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem), savukārt, 28.6% tās vērtē kā nesamērīgi augstas (skat. 4. att.).

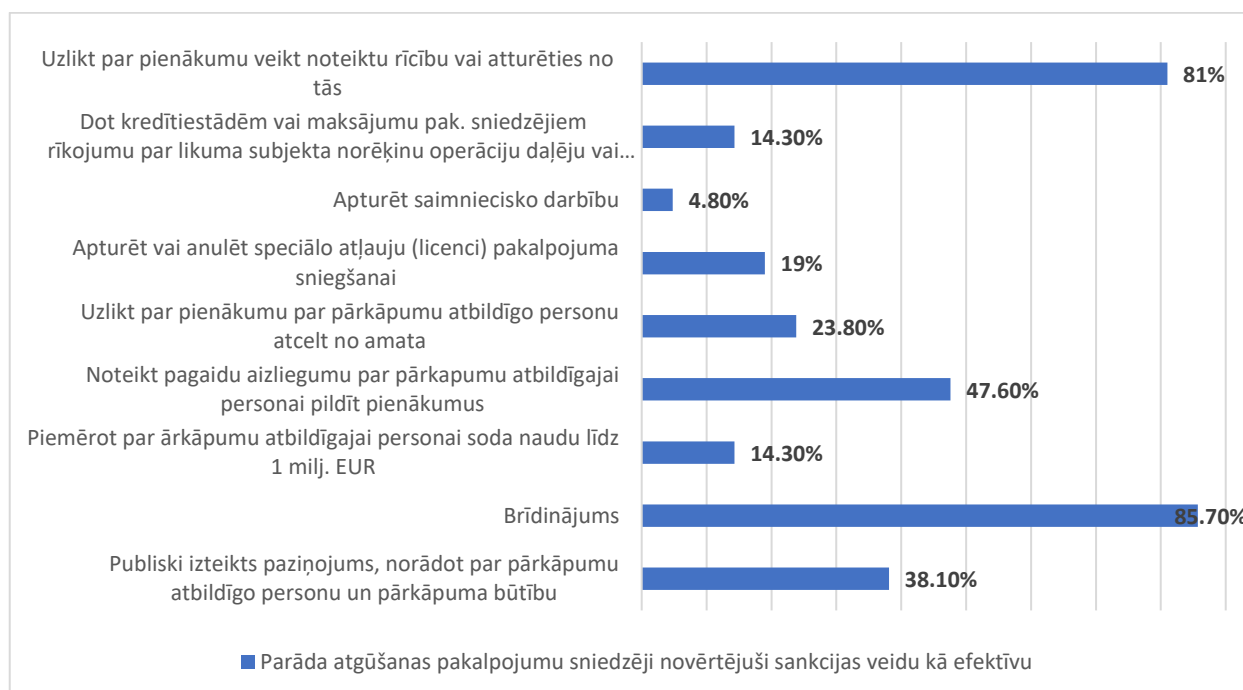
Kā efektīvākas sankcijas, lai atturētu likuma subjektu no pārkāpumiem NILLTPFN jomā ir, licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju ieskatā, ir brīdinājums - 85.7% jeb 18 likuma subjekti norādījuši kā efektīvu (skat. 5. att.). Arī iepriekšējā novērtējuma periodā šo sankcijas veidu visvairāk parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju – 80.8% jeb 21 no 26, bija norādījuši kā efektīvāko. Secīgi, kā nākamās efektīvākās sankcijas, nozares ieskatā, ir: pienākuma uzlikšana veikt noteiktu rīcību vai atturēties no tās – 81% jeb 17 likuma subjekti norādījuši kā efektīvu (iepriekšējā novērtējuma periodā šo sankciju veidu par efektīvāko bija norādījuši 73.1% jeb 19 no 26 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem), pagaidu aizlieguma noteikšana par pārkāpumu atbildīgajai personai pildīt pienākumus – 47.6% jeb 10 likuma subjekti norādījuši kā efektīvāko (iepriekšējā periodā tā uzskatīja 30.8% jeb 8 no 26 pakalpojuma sniedzējiem).

²⁸ Informācija par PTAC pieņemtajiem lēmumiem par sankciju piemērošanu pieejama PTAC mājas lapā: <https://www.ptac.gov.lv/lv/ptac-piemerotas-sankcijas>

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju viedoklis par NILLTPFN jomas pārkāpumiem piemērojamām administratīvām sankcijām.

Savukārt, attiecībā uz PTAC līdz šim piemērotajām sankcijām par pārkāpumiem NILLTPFN jomā 76.2% no licencētiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem uzskata, ka PTAC piemērotās sankcijas ir samērīgas un atbilstošas.

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju viedoklis – efektīvākās administratīvās sankcijas par NILLTPFN pārkāpumu.

6. KRIMINĀLSODU PIEEJAMĪBA UN PIEMĒROŠANA

Piešķirtais vērtējums – Augsts (0,7)

Par NILL ir paredzēta kriminālatbildība. Krimināllikuma 195. pants par NILL vai citas mantas legalizēšanu, atkarībā no legalizācijā iesaistīto personu skaita vai darbības apmēra, paredz tādas soda veidus kā sabiedriskais darbs, naudas sods, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, īslaicīgu brīvības atņemšanu, probācijas uzraudzību, vai brīvības uz laiku līdz četriem, pieciem (ja legalizācija veikta personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās), vai pat divpadsmit gadiem (liela apjoma NILL vai tas veikts organizētā grupā).

Krimināllikuma 79.² pants paredz sodus par TF, t.sk., mūža ieslodzījumu, brīvības atņemšanu uz laiku no astoņiem līdz divdesmit gadiem, ar vai bez mantas konfiskācijas un ar probācijas uzraudzību vai bez tās.

Savukārt, Krimināllikuma 73.¹ pants paredz, ka par masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanas, glabāšanas, pārvietošanas, lietošanas vai izplatīšanas finansēšanu, jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tiešu vai netiešu vākšanu vai nodošanu ar mērķi to izmantot vai zinot, ka tie tiks pilnīgi vai daļēji izmantoti, lai finansētu proliferāciju, atkarībā no apmēra, soda ar mūža ieslodzījumu vai brīvības atņemšanu no astoņiem līdz divdesmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.

Krimināllikuma 84.pants paredz, ka par ANO, ES vai citu starptautisko organizāciju noteikto sankciju vai par Latvijas Republikas noteikto nacionālo sankciju pārkāpšanu, atkarībā no radītā kaitējuma un iesaistīto personu skaita, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem (būtiska kaitējuma gadījumā līdz pieciem gadiem) vai astoņiem gadiem (izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, vai to izdarījusi valsts amatpersona), vai ar īslaicīgu brīvība atņemšanu, vai probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu, vai ar naudas sodu.

PTAC, veicot uzraudzību, nav ieguvis informāciju par Novērtējuma periodā uzsāktiem kriminālprocesiem pret licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbiniekiem, t.sk., arī saistībā ar iespējamu NILL vai TPF. Atbilstoši licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju sniegtajai informācijai to darbinieki 2020. – 2022. gadā nav bijuši iesaistīti (vai arī tiem nav šādas informācijas) kriminālprocesos kā apsūdzētie vai aizdomās turamie par NILL, kā arī nav notiesāti.

Informācijas par notiesājošiem spriedumiem, kur NILL būtu iesaistīts kāds no licencētajiem parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem vai to darbiniekiem, PTAC rīcībā nav. Jāpiebilst, ka parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju licencēšanas procesa un atbilstības licencēšanas prasībām uzraudzības procesā tiek pārbaudīta parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju valdes un padomes locekļu, prokūristu, PLG, par NILLTPFN jomu atbildīgo personu kā arī darbinieku, kuru pienākumos ietilpst parādu atgūšanas sodāmība, t.sk., par noziedzīgiem nodarījumiem. Novērtējuma periodā nav konstatēts neviens gadījums, kad kāda parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja amatpersona, PLG, par NILLTPFN jomu atbildīgā persona vai darbinieks, kura pienākumos ietilpst parādu atgūšana būtu sodīts par NILL, TF, PF vai Sankciju pārkāpumu.

7. DARBĪBAS UZSĀKŠANAS KONTROLE UN EFEKTIVITĀTE

Piešķirtais vērtējums – Ļoti augsts (0,8)

Parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbību, atgūstot parādus no patērētājiem, Latvijā regulē speciālais nozares normatīvais akts – PĀAL, un MK Noteikumi Nr. 64. Minētie normatīvie akti nosaka, ka parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējam, ja tas saimnieciskās vai profesionālās darbības ietvaros atgūst parādus no patērētājiem, t.sk., arī cesionāram, kas prasījuma tiesības uz cesijas pamata ieguvis savas saimnieciskās vai profesionālās darbības ietvaros, ir pienākums

saņemt speciālo atļauju (licenci) parādu atgūšanas pakalpojuma sniegšanai, kuru izsniedz PTAC. Starp kritērijiem, kādiem jāatbilst parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam speciālās atļaujas (licences) saņemšanai MK Noteikumi Nr.64 kopš 2019. gada 1. janvāra paredz pienākumu izstrādāt IKS atbilstoši NILLTPFNL prasībām.

MK noteikumi Nr.64 nosaka kārtību, kādā PTAC izsniedz, pārreģistrē, aptur un anulē speciālo atļauju (licenci) parāda atgūšanas pakalpojumu sniegšanai. Saskaņā ar MK Noteikumiem Nr. 64 licence tiek izsniegta uz trīs gadiem ar iespēju, tuvojoties licences termiņam (ne vēlāk kā 2 mēnešus un ne ātrāk kā 6 mēnešus pirms termiņa beigām), iesniegt iesniegumu licences pārreģistrācijai. Papildus minētajam MK Noteikumi Nr. 64 nosaka:

- 1) obligātas izpildāmās prasības parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, lai tas varētu saņemt vai pārreģistrēt licenci;
- 2) gadījumus, kad PTAC ir tiesīgs lemt par licences apturēšanu uz laiku līdz 6 mēnešiem un/vai licences anulēšanu;
- 3) kārtību, kādā maksājama valsts nodeva par licences izsniegšanu un pārreģistrāciju;
- 4) iesniegums par licences parādu atgūšanas pakalpojumu sniegšanai jāizskata mēneša laikā no iesnieguma vai PTAC pieprasīto nepieciešamo dokumentu saņemšanas brīža.

MK Noteikumu Nr. 64 9. punkts nosaka, kādām prasībām parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam jāatbilst, lai saņemtu speciālo atļauju (licenci), t.sk., prasības, kas saistītas ar patērētāju tiesību aizsardzību, kā arī prasības, kas attiecināmas uz paša komersanta vai fiziskas personas – saimnieciskās darbības veicēja darbību. Jau pirms parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju iekļaušanas NILLTPFNL subjektu lokā, MK Noteikumos Nr. 64 noteiktās licencēšanas prasības paredzēja, ka komersanta valdes, padomes locekļi, kā arī darbinieki, kuru pienākumos ietilpst parādu atgūšana, nevar būt personas, kuras ir krimināli sodītas par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, izņemot gadījumus, kad sodāmība ir dzēsta. Šobrīd šīs prasības ir attiecināmas arī uz parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja ieceltajām par NILLTPFN jomu atbildīgajām personām.

Novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads veikti grozījumi MK Noteikumos Nr. 64 (stājās spēkā 2020. gada 16. janvārī), kas paredz vairākas obligātās izpildāmās prasības, kas tiešā veidā ir saistītas ar NILLTPFN uzraudzību, t.sk., prasības par nevainojamu komersanta valdes, padomes locekļu, pārstāvētīesīgo biedru, prokūristu un par NILLTPFN jomu atbildīgo personu reputāciju, sodāmības neesamību par NILLTPFN jomas normatīvo aktu pārkāpumiem, spēju pierādīt piesaistītā finansējuma tiesisko izcelsmi, kā arī papildus nosakot ierobežojumus, kādiem jāatbilst parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēja par NILLTPFN jomu atbildīgajai personai, proti, tā nevar būt persona, kas bijusi komersanta padomes vai valdes loceklis, pārstāvētīesīgais biedrs, prokūrists vai par NILLTPFN jomu atbildīgā persona, kurai pēdējo trīs gadu laikā ir anulēta vai atteikta speciālā atļauja (licence).

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja atbilstība MK Noteikumu Nr. 64 prasībām tiek pārbaudīta licences izsniegšanas, pārreģistrācijas procesa ietvaros, kā arī uzraudzības ietvaros tiek sekots līdz iespējamām izmaiņām atbilstībā, kā tas ir noteikts Kārtībā. Savukārt, gadījumā, ja kāda no minētajām personām ir ārvalstnieki, parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam ir pienākums līdz ar iesniegumu speciālās atļaujas (licences) saņemšanai vai pārreģistrācijai iesniegt izziņas no attiecīgās ārvalsts iestādes, kas satur ziņas par personas sodāmību vai nesodāmību.

Iesniegumu par speciālās atļaujas (licences) izsniegšanu vai pārreģistrāciju izskatīšanu, atbilstoši Kārtībā norādītajam, veic divi darbinieki. Savukārt, Protokollēmumu par speciālās atļaujas (licences) izsniegšanu vai pārreģistrāciju, vai atteikumu izsniegt vai pārreģistrēt speciālo atļauju (licenci), t.sk., arī gadījumos, kad parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēja darbībā konstatēti būtiski NILLTPFN normatīvo aktu pārkāpumi, sastāda Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju speciālās atļaujas (licences) izsniegšanas komisija, izvērtējot rīcībā esošo informāciju. Gadījumos, ja iesniegta nepilnīga informācija vai konstatētas neatbilstības normatīvo aktu

prasībām, PTAC sniedz parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējam norādījumus trūkumu novēršanai saprātīgā termiņā un/vai pieprasa papildus dokumentus un informāciju atbilstības pārbaudei.

Kopumā novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads izsniegtas 4 jaunas speciālās atļaujas (licences) parāda atgūšanas pakalpojumu sniegšanai, pārrēģistrētas 16 licences, pieņemti 4 lēmumi par speciālās atļaujas (licences) pārrēģistrācijas atteikumu, t.sk., 2 gadījumos tam pamatā bija konstatētās neatbilstības NILLTPFN jomā, kā arī pieņemts 1 lēmums par speciālās atļaujas (licences) anulēšanu, tā kā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs nebija veicis pasākumus NILLTPFN IKS uzlabošanai un līdz ar to neatbilda MK Noteikumos Nr. 64 noteiktajām prasībām.

Papildus NILLTPFNL uzliek pienākumu PTAC kā uzraudzības un kontroles institūcijai nodrošināt procedūru, kādā PTAC uzrauga tā uzraudzībā esošo licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju PLG atbilstību NILLTPFNL noteiktajām prasībām. Novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads nav konstatēta PLG neatbilstība NILLTPFNL prasībām.

Līdz ar to secināms, ka parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem MK Noteikumos Nr. 64 noteiktās prasības, jo īpaši attiecībā uz sodāmību, reputāciju un NILLTPFN normatīvo aktu pārkāpumiem, atbilstība kurām tiek regulāri pārbaudīta, novērš iespēju, ka speciālo atļauju (licenci) varētu saņemt persona, kas ir krimināli sodīta par NILL, TF, PF vai Sankciju pārkāpšanu.

Atbilstoši PTAC 2023. gada sākumā veiktās Aptaujas rezultātiem lielākā daļa – 95.2% (gandrīz visi) parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji uzskata, ka licencēšanas noteikumos (MK Noteikumi Nr. 64) noteiktās prasības ir pietiekamas, lai atturētu vai novērstu negodprātīgu komersantu ienākšanu nozarē.

Attiecībā uz trūkumiem jānorāda, ka normatīvie akti neparedz pienākumu saņemt speciālo atļauju (licenci) parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, kas atgūst parādus tikai no komersantiem un saimnieciskās darbības veicējiem. Līdz ar to šajā nozares daļā netiek nodrošināta kontrole, kas liegtu krimināli sodītām personām, vai personām, kuras iesaistītas noziedzīgās darbībās vai ir ar apšaubāmu reputāciju, uzsākt un īstenot savu darbību.

8. NOZARES DARBINIEKU INTEGRITĀTE

Piešķirtais vērtējums – Vidēji augsts (0,7)

Viens no faktoriem, kas būtiski ietekmē NILLTPFNL subjektu ievainojamību ir tā darbinieku integritāte, proti, vai darbinieki izprot un ievēro normatīvo aktu prasības, licencētā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja NILLTPFN IKS prasības, kā arī nenoklusē un ziņo par konstatētajiem aizdomīgiem darījumiem vai darbībām. Līdz ar to būtiski pārvaldīt šo ievainojamību ietekmējošo faktoru, pretējā gadījumā neskatoties uz izstrādātās NILLTPFN IKS kvalitāti, likuma subjekts nebūs pasargāts no izmantošanas NILLTPF.

NILLTPFNL paredz, ka likuma subjektam (vadībai – valdes un padomes locekļiem, un darbiniekiem) neiestājas juridiskā atbildība, t.sk., civiltiesiskā, ja tas atbilstoši NILLTPFNL prasībām:

- 1) labā ticībā sniedzis ziņojumu par aizdomīgu darījumu vai citu informāciju FID, arī gadījumā, ja NILL, TPF, vai šo darbību mēģinājumu, vai ar to saistītu citu NN fakts netiek pierādīts pirmstiesas kriminālprocesā vai tiesā;
- 2) labā ticībā atturējies no tāda darījuma veikšanas, kas ir saistīts vai ir pamatotas aizdomas par NILL, TPF, izbeidzis darījuma attiecības vai pieprasījis saistību pirmstermiņa izpildi;
- 3) iesaldējis līdzekļus pamatojoties uz FID rīkojumu.

Papildus NILLTPFNL paredz, ka neatkarīgi no likuma subjekta un klienta starpā noslēgtā līguma noteikumiem, ziņu sniegšana FID nav uzskatāma par neizpaužamu ziņu izpaušanu.

Saskaņā ar NILLTPFNL noteikto, katram parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam ir jābūt ieceltam vismaz vienam par NILLTPFN prasību izpildi atbildīgajam darbiniekam, kura pienākumos, citu starpā, ietilpst lēmumu pieņemšana NILLTPFN jautājumos. Turklāt, lai persona varētu ieņemt par NILLTPFN jomu atbildīgā darbinieka amatu, tai ir jāatbilst vismaz NILLTPFNL noteiktām prasībām, turklāt, likuma subjektam ir pienākums izstrādāt procedūru, kādā tiek novērtēta personas atbilstības šim un, iespējams, papildus paša likuma subjekta noteiktām prasībām, t.sk., pārbaudot sniegto ziņu patiesum un dokumentējot novērtējums. Savukārt, MK Noteikumi Nr. 705 paredz papildus pienākumu licencētam parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem – nodrošināt par NILLTPFN jomu atbildīgā darbinieka neatkarību tādu lēmumu pieņemšanā, kas saistīti ar NILLTPFN prasību izpildi.

NILLTPFNL aizliedz likuma subjektam, PTAC, FID, to amatpersonām un darbiniekiem izpaust trešajām personām informāciju par likuma subjekta par NILLTPFN jomas atbildīgajām personām.

Līdz ar to secināms, ka normatīvais regulējums NILLTFPN jomā paredz mehānismus, lai pasargātu likuma subjektu, tā vadību un darbiniekus, gadījumos, kad labā ticībā tas sniedz ziņojumu par aizdomīgu darījumu FID. Tāpat NILLTPFNL aizsargā par NILLTPFN jomu atbildīgās personas, paredzot, ka ziņas par tām nedrīkst izpaust trešajām personām, kā arī uzliktot pienākumu likuma subjektam nodrošināt to neatkarību, vienlaikus paredzot kārtības izstrādi darbības kontroles funkcijas īstenošanai.

Kā liecina PTAC rīcībā esošā informācija, tad 66.7% (14 no 21) licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju ir ieviesuši mehānismu, lai nodrošinātu, ka darbiniekiem, kuru pienākumos ietilpst NILLTPFN pasākumi, t.sk., lēmumu pieņemšana par ziņošanu, nerastos negatīvas sekas. Savukārt, 33.3% no licencētiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem šādu mehānismu nav ieviesuši, tā kā to darbinieku skaits ir neliels un šādu mehānismu ieviešana nav iespējama vai nav nepieciešama.

Daži no ieviestajiem mehānismiem neatkarības nodrošināšanai – anonīma iekšējā ziņošanas sistēma, izveidota atsevišķa struktūrvienība, piekļuves tiesību ierobežojumi. 81% licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju ir ieviesuši pretkorupcijas pasākumus vai mehānismus, lai nodrošinātu, ka darbinieki neveic nelikumīgas darbības klientu interesēs.

Visi licencētie parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji ir iecēluši vismaz vienu par NILLTPFN jomu atbildīgu darbinieku un/vai augstākās vadības pārstāvi. Novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads nav konstatēts neviens gadījums, kad licencēts parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs nebūtu paziņojis PTAC par izmaiņām par NILLTPFN jomu atbildīgo personu sarakstā. Atbilstoši likuma subjekta lielumam un darbinieku skaitam, atsevišķiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem iecelta tikai viena par NILLTPFN jomu atbildīgā persona – valdes loceklis vai cits augstākās vadības pārstāvis.

Atbilstoši licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju iesniegtajai informācijai, novērtējuma periodā 2020. – 2022. gadā to darbiniekiem nav piemēroti disciplinārsodi par pārkāpumiem NILLTPFN jomā, kā arī tie nav krimināli sodīti. PTAC nav informācijas, ka kādam licencētam parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam vai tā par NILLTPFN jomu atbildīgajai personai būtu piemērotas citas uzraudzības un kontroles institūcijas sankcijas par normatīvo aktu pārkāpumiem NILLTPFN jomā.

Papildus, vērtējot darbinieku integritāti, jāņem vērā MK Noteikumu Nr. 64 9.8. apakšpunktā noteiktā obligātā prasībā speciālās atļaujas (licences) saņemšanai, kuras atbilstība parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējam jānodrošina ne tikai iesnieguma par speciālās atļaujas (licences) saņemšanu izskatīšanas laikā, bet arī visā licences darbības laikā, proti, parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējs (ja tas ir fiziska persona) vai kāds no padomes, valdes locekļiem, prokūristiem, vai pārstāvēttiesīgajiem biedriem (ja parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējs ir

komersants), vai tā darbinieki, kuru pienākumos ietilpst parāda atgūšana, vai par NILLTPFN jomu atbildīgās personas nevar būt krimināli sodīti par tīša NN izdarīšanu, par ko paredzēta atbildība [Krimināllikuma IX, X, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX](#) vai [XX nodaļā](#), izņemot gadījumu, ja sodāmība ir dzēsta, kā arī nevar būt sodīta par NILLTPFN normatīvo aktu pārkāpumu.

Līdz ar to normatīvajos aktos noteiktās prasības par NILLTPFN atbildīgajām personām, kā arī pienākums pašam likuma subjektam pārliecināties par personas atbilstību un pārbaudīt, vai tā nav krimināli sodīta par NN izdarīšanu, izslēdz iespēju, ka par NILLTPFN jomas atbildīgo darbinieku var kļūt persona, kas ir bijusi sodīta par NILL, TPF vai Sankciju pārkāpšanu. Turklāt, ieviestais mehānisms gan atbilstības novērtēšanai, gan darbības kontrolei ievērojami samazina iespēju, ka atbildīgais darbinieks varētu ļaunprātīgi izmantot tam piešķirtās pilnvaras, neatkarību un aizsardzības mehānismus, piemēram, lai veiktu NILL vai TPF darbības.

Informācijas par licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju vai to darbinieku saistību ar finanšu noziegumiem un/vai izvairīšanos no nodokļu maksāšanas PTAC rīcībā nav.

Novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads PTAC veikto licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju pārbaūžu ietvaros nav konstatējis gadījumus, kad par NILLTPFN prasību izpildi atbildīgās personas rīcība varētu radīt aizdomas par ļaunprātīgu rīcību, kā arī šajā periodā PTAC nav pieņēmis nevienu lēmumu par sankcijas piemērošanu par NILLTPFN jomu atbildīgajai personai.

Atsevišķi, vērtējot licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju veiktos par NILLTPFN jomu atbildīgo darbinieku atbilstības novērtējums, PTAC atsevišķos gadījumos ir konstatējis, ka ne visi parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji ir nodrošinājuši pierādījumus, kas pamato atbildīgā darbinieka atbilstības novērtējumā norādīto. Tomēr, veicot par NILLTPFN jomu atbildīgā darbinieka atbilstības novērtējumu, PTAC nevienā no šiem gadījumiem nav konstatējis ziņas, kas liegu personai ieņemt šo amatu vai liecinātu, ka likuma subjekts apzināti pieļāvis nepilnības, lai slēptu ziņas par atbildīgo darbinieku.

9. NOZARES DARBINIEKU ZINĀŠANAS PAR NILLTPFN

Piešķirtais vērtējums – Vidēji augsts (0,6)

NILLTPFNL 9. pants uzliek pienākumu likuma subjektam nodrošināt, lai tā darbinieki, atbilstoši amata pienākumiem, pārzina likuma subjekta darbības veidam un apmēram atbilstošos ar NILLTPF saistītos riskus, NILLTPFN regulējošos normatīvos aktus un personas datu aizsardzības prasības NILLTPFN jomā (prasība par personas datu aizsardzību NILLTPFN jomā spēkā kopš 2022. gada 1. janvāra), kā arī veic regulāru darbinieku apmācību, lai pilnveidotu viņu prasmi konstatēt aizdomīgus darījumus un to pazīmes un izpildīt IKS paredzētās darbības.

Savukārt MK noteikumi Nr. 705 nosaka licencētiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem papildus prasības attiecībā uz darbinieku un vadības apmācībām NILLTPFN jomā, t.sk:

- 1) izstrādāt apmācību plānu darbinieku kategorijām,
- 2) nodrošināt apmācības ne retāk kā vienu reizi gadā,
- 3) uzskaitīti obligāti mācībās apskatāmie jautājumi,
- 4) nostiprināts pienākums dokumentēt informāciju par darbinieku apmācībām, zināšanu pārbaudes rezultātiem, kā arī noteikts kādu tieši informāciju par darbinieku apmācībām licencētam parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam nepieciešams dokumentēt un glabāt trīs gadus no attiecīgā kalendārā gada beigām.

Saskaņā ar NILLTPFNL 10. panta 2.¹ daļas 1. punktu parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem ir pienākums izstrādāt par šā likuma prasību ievērošanu atbildīgā darbinieka (t.sk., no

augstākās vadības) novērtēšanas politiku un dokumentēt novērtējumu, kas apliecina, ka attiecīgais darbinieks atbilst normatīvajos aktos un konkrētā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja iekšējās politikās un procedūrās noteiktajām prasībām, lai nodrošinātu parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja darbības atbilstību NILLTPFNL prasībām.

Atbilstoši PTAC rīcībā esošai informācijai par novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieku apmācībām:

- 1) 2020. gadā kopumā apmācības NILLTPFN un Sankciju izpildes jomās, t.sk., 16 iekšējās apmācības, ko likuma subjekts novadījis saviem darbiniekiem, un 19 ārējās apmācības, apmeklēja 205 licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieki (kopējais licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieku skaits bija 433²⁹), t.sk., 167 darbinieki, kuri nav atbildīgi par lēmumu pieņemšanu NILLTPFN jomā, 19 par NILLTPFN jomu atbildīgie darbinieki, 19 par NILLTPFN jomu atbildīgie augstākās vadības pārstāvji. Ņemot vērā PTAC rīcībā esošo informāciju, katrs licencētais parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs 2020. gadā ir nodrošinājis, ka darbinieki apmeklē vismaz vienas apmācības.
- 2) 2021. gadā kopumā apmācības NILLTPFN un Sankciju izpildes jomās, t.sk., 16 iekšējās apmācības, ko likuma subjekts novadījis saviem darbiniekiem, un 52 ārējās apmācības apmeklēja 525 licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieki (kopējais darbinieku skaits bija 422³⁰)³¹, t.sk., 399 darbinieki, kuri nav atbildīgi par lēmumu pieņemšanu NILLTPFN jomā, 84 par NILLTPFN jomu atbildīgie darbinieki un 42 par NILLTPFN jomu atbildīgiem augstākās vadības pārstāvji. Ņemot vērā PTAC rīcībā esošo informāciju 2021. gadā katrs licencētais parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs nodrošinājis, ka darbinieki apmeklē vismaz vienas apmācības, savukārt, 11 (no 21) parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieki apmeklējuši 3 un vairāk apmācības gadā. 12 no iekšējām apmācībām novadītas visiem vai gandrīz visiem apmācības organizējušā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja darbiniekiem.
- 3) 2022. gadā kopumā apmācības NILLTPFN un Sankciju izpildes jomās, t.sk., 15 iekšējās apmācības, ko likuma subjekts novadījis saviem darbiniekiem, un 122 ārējās apmācības apmeklēja 591 licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieki (kopējais darbinieku skaits bija 399³²)³³, t.sk., 439 darbinieki, kuri nav atbildīgi par lēmumu pieņemšanu NILLTPFN jomā, 95 par NILLTPFN jomu atbildīgie darbinieki un 57 par NILLTPFN jomu atbildīgiem augstākās vadības pārstāvji. Ņemot vērā PTAC rīcībā esošo informāciju 2022. gadā 20 (no 21) licencētie parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji nodrošinājuši, ka darbinieki apmeklē vismaz vienas apmācības, savukārt, 11 (no 21) parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieki apmeklējuši 3 un vairāk apmācības gadā. Apmēram 6 no iekšējām apmācībām novadītas visiem vai gandrīz visiem apmācības organizējušā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja darbiniekiem.

Novērtējuma periodā pārbaužu ietvaros, PTAC konstatēja, ka parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem ne vienmēr par NILLTPFN jomu atbildīgās personas atbilstības novērtēšanas iekšējā kārtībā zināšanas NILLTPFN jomā tiek noteiktas kā viens no kritērijiem atbildīgā darbinieka novērtēšanā. Atbilstoši PTAC pārbaudēs konstatētajam, kā arī licencēto parāda atgūšanas

²⁹ Informācija no LR UR datubāzes

³⁰ Informācija no LR UR datubāzes

³¹ Atšķirība starp apmeklējušo un kopējo darbinieku skaitu veidojas, jo tiek iegūta un apkopa informācija par kopējo apmācību un dalībnieku skaitu, atsevišķi neaizdalot, kurš konkrēti darbinieks apmeklēja kādas apmācības.

³² Atbilstoši PTAC rīcībā esošai informācijai. Dati LR UR par 2022. gadu vēl nav pieejami.

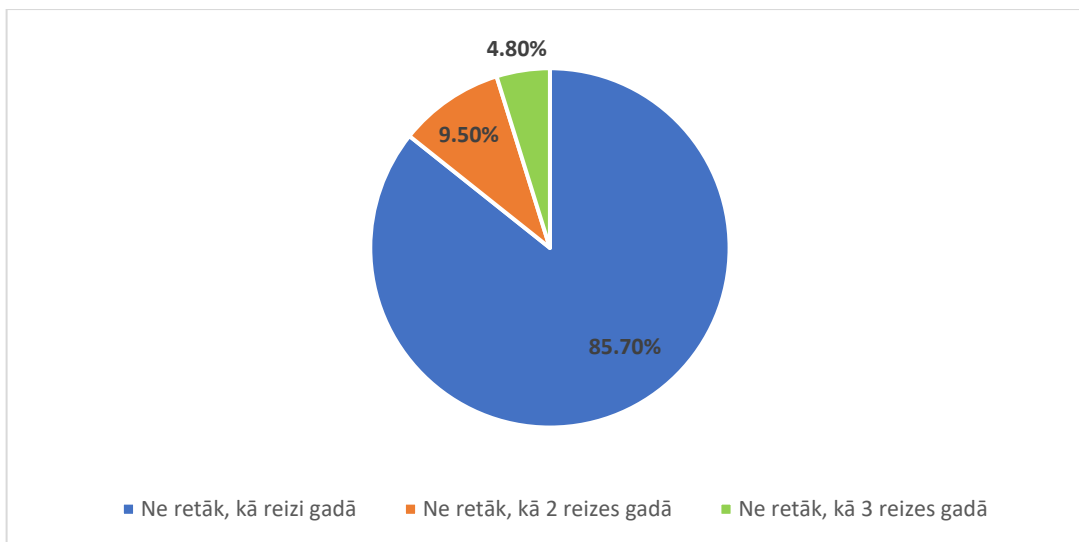
³³ Atšķirība starp apmeklējušo un kopējo darbinieku skaitu veidojas, jo tiek iegūta un apkopa informācija par kopējo apmācību un dalībnieku skaitu, atsevišķi neaizdalot, kurš konkrēti darbinieks apmeklēja kādas apmācības.

pakalpojumu sniedzēju sniegtajām atbildēm, lielākajai daļai parāda atgūšana pakalpojumu sniedzēju - 61.9%, par NILLTPFN jomu atbildīgā darbinieka atbilstības novērtēšanas politikā norādīti NILLTPFNL 10.¹ pantā minētie kritēriji, kādiem jāatbilst NILLTPFN jomas atbildīgajam darbiniekam un augstākās vadības loceklim. Tikai 38.1% pakalpojumu sniedzēji par NILLTPFN jomu atbildīgajām personām ir noteikuši papildus kritērijus, kā, piemēram, darba pieredze uzņēmumos, kas ir NILLTPFNL subjekti, augstākā izglītība tiesību zinātnēs, ekonomikā vai finanšu vadībā, zināšanas NILLTPFN jomā. 57.1% licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju ir paredzējuši veikt atbildīgo darbinieku pārvērtēšanu ne retāk kā reizi gadā, 9.5% - ne retāk kā reizi divos gados, bet 28.6% - ne retāk kā reizi trīs gados. Tomēr praksē PTAC pārbaudēs ir konstatējis atsevišķus gadījumus, kad, lai arī iekšējā par NILLTPFN jomu atbildīgo personu atbilstības novērtēšanas politikā ir paredzēts regulāri veikt atbildīgo darbinieku atbilstības novērtējumu, šāds atkārtots novērtējums faktiski nav veikts.

Klātienēs pārbaudu ietvaros 2020. – 2022. gadā PTAC atsevišķi lūdza par NILLTPFN jomu atbildīgās personas aizpildīt testu, lai gūtu papildus priekšstatu par darbinieka vai vadības pārstāvja zināšanām NILLTPFN prasību jomā. Testa rezultāti tika vērtēti kopsakarā ar personas demonstrēto izpratni pārbaudes laikā un vēlāk lietas izskatīšanas gaitā. 2020. gadā vienas pārbaudes ietvaros tika konstatēts, ka atbildīgās personas zināšanas radīja šaubas par tās atbilstību par NILLTPFN jomu atbildīgās personas statusam. Konkrētajā gadījumā, ņemot vērā konstatētos trūkumus pārbaudē, PTAC pieņēma lēmumu atteikt speciālās atļaujas (licences) pārreģistrāciju. Arī 2021. gadā vienā no pārbaudes lietām konstatēto apstākļu kopums radīja šaubas par NILLTPFN jomu atbildīgās personas zināšanu un izpratnes atbilstību, tomēr konkrētajā gadījumā vēl turpinās lietas izskatīšana. Neskatoties uz iepriekš minēto, kopumā nozarē būtiski uzlabojusies izpratne par NILLTPFN jomu.

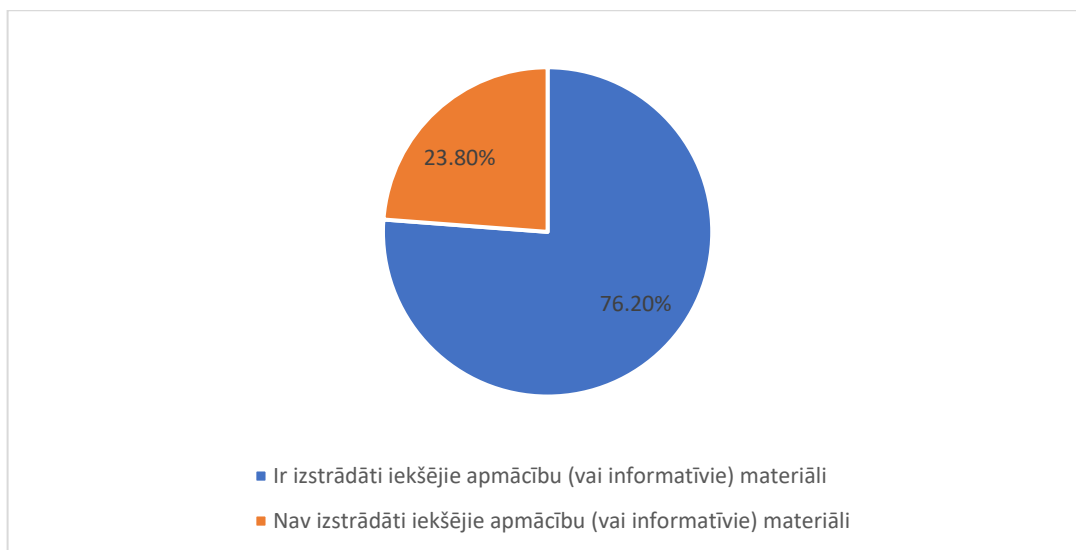
NILLTPFN jomā nav pieejamas apmācību programmas, kas būtu izstrādātas ņemot vērā tieši parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbības specifiku, izņemot, ja paši likuma subjekti ir tādās izstrādājuši darbinieku iekšējo apmācību nodrošināšanai. 2020. gada nogalē, ņemot vērā klātienēs un neklātienēs pārbaudēs konstatētās biežākās neatbilstības un neskaidrības attiecībā uz NILLTPFNL vai citu NILLTPFN normatīvo aktu piemērošanu praksē, PTAC izstrādāja un 2021. gada 6. janvārī novadīja vebināru tiešsaistē. Pēc vebināra PTAC nosūtīja saiti uz vebināra ierakstu līdz ar mācību materiālu visiem licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem.

Atbilstoši PTAC rīcībā esošai informācijai 85.7% licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji apmācību plānā ir paredzējuši veikt darbinieku apmācības un zināšanu pārbaudes ne retāk kā 1 reizi gadā (skat. 6. att.), savukārt 14.3% paredzējuši veikt darbinieku apmācības un zināšanu pārbaudes vismaz 2 vai 3 reizes gadā.

Parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju plānotās darbinieku NILLTPFN apmācībās.

Atbilstoši Aptaujas rezultātiem, 76.2% licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji ir izstrādājuši iekšējos mācību materiālus darbiniekiem par NILLTPFN prasībām (skat. 7. att.). Savukārt, iepriekšējā novērtējuma periodā iekšējie mācību materiāli bija izstrādāti 69.2% licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju.

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji, kas izstrādājuši iekšējos apmācību materiālus darbiniekiem par NILLTFN.

Līdz ar to secināms, ka parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji ne tikai pilda normatīvo aktu prasības attiecībā uz darbinieku apmācībām, bet lielākā daļa ir paši izstrādājuši iekšējos apmācību materiālus, lai uzlabotu darbinieku izpratni par NILLTPFN prasībām.

Attiecībā uz darbinieku apmeklēto apmācību dokumentēšanas pienākumu un kārtību, kā tas noteikts MK Noteikumos Nr. 705, novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads veikto klātienē pārbaudu ietvaros PTAC konstatēja, ka tāpat kā iepriekšējā periodā, ne visi parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji dokumentē darbinieku apmeklētās apmācības, vai arī to darbinieku apmācību, instruktāžas žurnālos vai atskaitēs norādīta nepietiekama informācija par apmācībām, piemēram, izpaliek informācija par apmācībās apskatītajām tēmām vai zināšanu pārbaudi un tās rezultātiem.

Kopumā vērtējot parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieku zināšanas NILLTPFN jomā novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads, vērojama zināšanu un izpratnes uzlabošanās, gan normatīvo aktu prasību dēļ, kas paredz obligātas apmācības un par NILLTPFN jomu atbildīgo darbinieku iecelšanu un to atbilstības novērtēšanu, gan pašas nozares pārstāvju ieinteresētības atbilstības NILLTPFN prasībām dēļ, gan PTAC veikto uzraudzības un konsultēšanas pasākumu dēļ.

10. ATBILSTĪBAS FUNKCIJAS / IKS EFEKTIVITĀTE

Piešķirtais vērtējums – Vidēji augsts (0,6)

Novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads PTAC kopumā veica 127 neklātienē un 7 klātienē licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju pārbaudes NILLTPFN jomā (skat. 9. tabulu). Pilna apmēra klātienē pārbaudu skaitu ietekmēja Covid-19 pandēmija.

Novērtējuma periodā (2020.g. – 2022.g.) veiktās licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju pārbaudes NILLTPFN jomā

9. Tabula.

Veiktās subjektu pārbaudes NILLTPFN jomā -	2020	2021	2022	Kopā
Neklātiene:				
Piesaistītā finansējuma pārbaudes	0	4	11	15
PLG pārbaudes	1	0	1	2
Vispārīgās licenču prasību pārbaudes	4	6	12	22
Risku novērtējumu pārbaudes	3	14	1	18
Sabiedrības atbildīgo darbinieku pārbaudes (+procedūras)	0	1	3	4
IKS pārbaudes	0	2	3	5
Neklātienē komersantu pārbaudes (Projekti)	7	0	12	19
Citas	25	17	0	42
Kopā neklātienē:	40	44	43	127
Klātiene:				
Pilna apmēra kompleksās klātienē pārbaudes (Projekti)	3	3	1	7

2020. gadā veiktas 10 IKS dokumentācijas (savai darbībai piemītošo NILLTPF risku novērtējuma un NILLTPFN procedūru) pārbaudes un 3 klātienē vispārīgā IKS darbības pārbaudes. Visās pārbaudes lietās konstatēti NILLTPFN prasību pārkāpumi vai neatbilstības, ⁵³⁴ pārbaudes lietās parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam tika norādīts uz konstatētajiem

³⁴ Pārbaudes lietu skaits var atšķirties no veikto pārbaudu skaitā tā kā, ņemot vērā NILLTPFN subjektam noteikto riska līmeni, vienas lietas ietvaros var būt veiktas vairākas pārbaudes, piemēram, savai darbībai piemītošā NILLTPF risku novērtējuma un NILLTPFN procedūras, un/vai par NILLTPFN jomu atbildīgās personas atbilstības pārbaude).

pārkāpumiem vai neatbilstībām IKS un parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs veica pasākumu to novēršanai vai veica vispārējus uzlabojumus tā IKS (savukārt, informāciju par piemērotajām sankcijām skat. 5.sadaļā Administratīvo sankciju pieejamība un izpilde un 2. tabulā).

2021. gadā tika veiktas 17 IKS dokumentācijas (savai darbībai piemītošo NILLTPF risku novērtējuma un NILLTPFN procedūru) pārbaudes un 3 klātienēs vispārīgā IKS darbības pārbaudes. Visās pārbaudes lietās konstatētas neatbilstības NILLTPFN prasībām vai to pārkāpumi. Visos gadījumos PTAC izteica norādījumus par veicamajiem uzlabojumiem neatbilstību novēršanai (izteikti aicinājumi par darbību veikšanu trūkumu novēršanai, nepieņemot sankcijas, savukārt, informāciju par piemērotajām sankcijām skat. 5.sadaļā Administratīvo sankciju pieejamība un izpilde un 2. tabulā).

2022. gadā tika veiktas 10 IKS dokumentācijas (savai darbībai piemītošo NILLTPF risku novērtējuma un NILLTPFN procedūru) pārbaudes un 1 klātienēs vispārīgā IKS darbības pārbaude. Visās pārbaudes lietās konstatētas neatbilstības NILLTPFN prasībām vai to pārkāpumi. Visos gadījumos PTAC izteica norādījumus par veicamajiem uzlabojumiem neatbilstību novēršanai (izteikti aicinājumi par darbību veikšanu trūkumu novēršanai, nepieņemot sankcijas, savukārt, informāciju par piemērotajām sankcijām skat. 5.sadaļā Administratīvo sankciju pieejamība un izpilde un 2. tabulā).

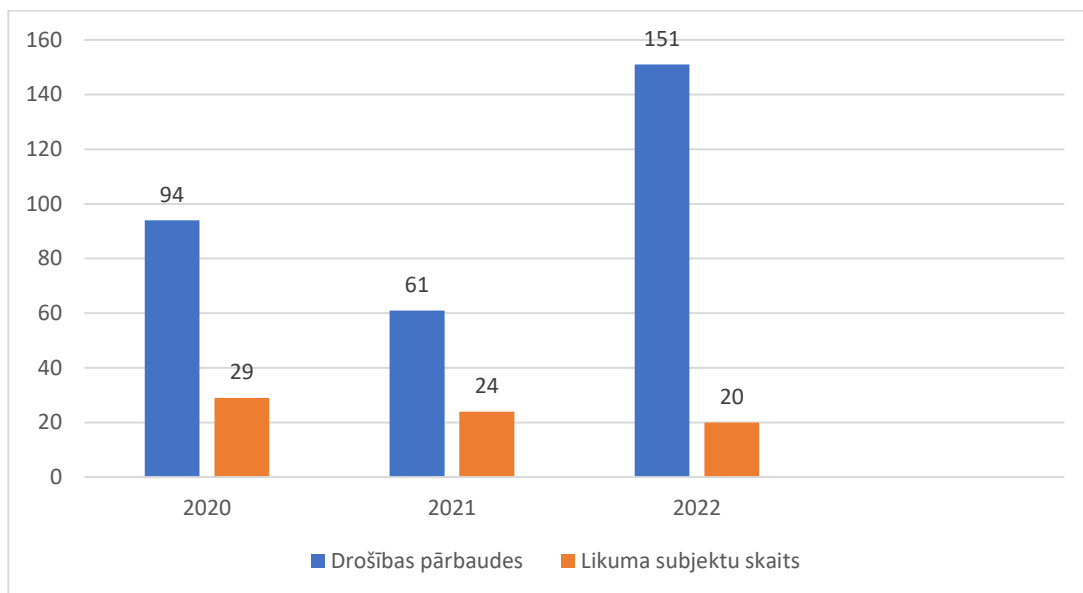
Vērtējot parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju NILLTPFN IKS un to dokumentāciju (savai darbībai piemītošo NILLTPF (arī Sankciju neizpildes) risku novērtējumus, NILLTPFN (arī Sankciju risku pārvaldības) biežāk konstatētās neatbilstības:

- 1) Nepietiekama savas darbības analīze NILLTPF risku novērtējumā, piemēram, nav apskatīta konkrētā likuma subjekta darbības specifika, vai nozares specifika, klientu datu bāze, klientu darbības jomas, vai nav izdarīti secinājumi, riska līmenis noteikts katram no risku ietekmējošiem apstākļiem, bet nav pamatojums vai dati, kas pamato novērtējumu.
- 2) IKS izstrādāta, tomēr tajā iekļautie pasākumi vai tās apjoms ir neatbilstošs konkrētā likuma subjekta darbībai, proti, ietver pasākumus tādu NILLTPF risku mazināšanai, kas nav minēti savai darbībai piemītošo NILLTPF risku novērtējumā, vai par kuriem novērtējumā secināts, ka tie nepiemīt likuma subjektam.
- 3) Izstrādājot NILLTPFN IKS nav iekļautas visas NILLTPFNL 7. panta pirmajā daļā norādītas obligātās prasības. Visbiežāk konstatēts, ka iztrūkst, vai ar būtiskam nepilnībām ir izstrādāta dokumentu uzglabāšanas un iznīcināšanas kārtība, vai nepilnīgi izstrādāta ziņojumu sniegšanas kārtība. Atsevišķos gadījumos konstatēts, ka IKS nav iekļautas citas NILLTPFNL vai MK Noteikumos Nr. 705 noteiktas obligātās prasības, piemēram, risku paaugstinoši faktori vai pazīmes, noskaidrojamā informācija par klientu izpētes ietvaros.
- 4) NILLTPFN IKS paredzēts, kādos gadījumos likuma subjekts veic klientu vienkāršoto izpēti. Konstatētas divas biežākās neatbilstības – vai nu likuma subjekts ir paredzējis piemērot vienkāršoto klienta izpēti gadījumos, kas nav paredzēti/neatbilst NILLTPFNL 26. panta kritērijiem, vai arī vienkāršotās klienta izpētes ietvaros paredzēts veikt tādas pasākumus, kas pēc iegūstamās informācijas apjoma patiesībā atbilst standarta vai pat padziļinātai izpētei (tādējādi likuma subjekts pats IKS paredz pasākumus, kas palielina tā administratīvo slogu).
- 5) Klātienēs pārbaudēs konstatēts, ka likuma subjekts praksē neveic darbības, kas ir paredzētas tā IKS. Tas nenozīmē, ka netiek veikta klienta izpēte, vai darījuma attiecību uzraudzība, bet gan to, ka faktiski veiktie pasākumi atšķiras no tā, kā to paredzēts veikt procedūrā. Tāpat atsevišķos gadījumos konstatētas neatbilstības klienta izpētes un NILLTPF risku novērtēšanā, piemēram, nav vērtēti visi risku ietekmējošie faktori, vai arī pierādījumi nesatur informāciju par datumu un laiku, kad tie iegūti, apmācību dokumentēšanā, pirmšķietami aizdomīgu darījumu izpētes dokumentēšanā.

- 6) Izstrādājot par NILLTPFN prasību izpildi atbildīgo personu atbilstības novērtēšanas politiku, likuma subjekts kā vērtējamus kritērijus noteicis tikai NILLTPFNL minētos, neiekļaujot MK Noteikumus Nr. 64 minētās prasības par NILLTPFN jomu atbildīgajiem darbiniekiem.
- 7) Par NILLTPFN jomu atbildīgās personas atbilstības novērtējumu veikusi pati atbildīgā persona vai arī tās darbinieks, kas, pirmajā gadījumā, ir pretrunā ar NILLTPFNL noteikto, ka šo vērtējumu un informācijas pārbaudi veic trešā persona, savukārt, otrajā gadījumā, pastāv pirmšķietams interešu konflikta risks un risks, ka persona nav bijusi objektīva un neatkarīga veicot novērtējumu.
- 8) Atsevišķos gadījumos konstatēts, ka NILLTPFN procedūra ir pārkopētas normatīvo aktu prasības, bet nav izstrādāta skaidra kārtība, kādus pasākumus parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs ir paredzējis veikt šo prasību izpildei.
- 9) Gadījumos, kad parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji ir piesaistījuši NILLTPFN IKS izstrādei konsultantus, ne vienmēr šie konsultanti ir iedziļinājušies konkrētā likuma subjekta darbībā un izstrādājuši tieši tā darbībai atbilstošu NILLTPFN IKS procedūru, turklāt, šie konsultanti visbiežāk ir guvuši pieredzi un zināšanas kredītiestādēs vai citās finanšu iestādēs, kur ir saistoši citas uzraudzības un kontroles institūcijas prasības, piemēram, Latvijas Bankas noteikumi (iepriekš FKTK normatīvie noteikumi).

Kopumā novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads PTAC licencētie parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji saistībā ar NILLTPFN prasību ievērošanu kopumā veikuši 306 drošības pārbaudes (skat. 8. att.).

Attēls Nr. 8

PTAC licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju veiktās drošības pārbaudes.

Kā liecina PTAC rīcībā esošā informācija, novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads licencētie parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji, ņemot vērā klienta izpētes ietvaros konstatētās pazīmes, kopumā atteikuši sadarbības uzsākšanu ar klientu 18 gadījumos, kā arī 7 gadījumos izbeiguši esošas darījuma attiecības (skat. 10. tabulu). Savukārt, 49 gadījumos licencētie parāda atgūšanas

pakalpojumu sniedzēji atteikušu sadarbības uzsākšanu ar klientu, kā arī 21 gadījumā izbeiguši esošas darījuma attiecības ar klientu, nespējot veikt klienta izpēti. Jāpiebilst, ka daļā gadījumu esošās darījuma attiecības izbeigtas ar klientiem, kas nav aktīvi, proti, ar kuriem ir noslēgti sadarbības līgumi, tomēr tie nav nodevuši parādu atgūšanai nevienu lietu, kā arī nav snieguši parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam tā lūgto informāciju klienta izpētes lietas atjaunošanai.

Novērtējuma periodā (2020.g. – 2022.g.) atteikumu skaits sadarbības uzsākšanai vai darījuma attiecību izbeigšanai ar klientu

10. Tabula.

Gads	Nemot vērā klienta izpētes ietvars konstatētās pazīmes		Nespējot veikt klienta izpēti	
	Atteikta sadarbības uzsākšana	Izbeigtas esošas darījuma attiecības	Atteikta sadarbības uzsākšana	Izbeigtas esošas darījuma attiecības
2020.	6	4	10	11
2021.	4	0	34	6
2022.	8	3	5	4
Kopā	18	7	49	21

11. DARĪJUMU UZRAUDZĪBA UN ZIŅOŠANA PAR AIZDOMĪGIEM DARĪJUMIEM

Piešķirtais vērtējums – Vidēji zems (0,4)

NILLTPFNL nosaka pienākumu likuma subjektiem, izstrādājot IKS, paredzēt, balstoties uz klienta NILLTPF risku novērtējumu, kā veicama klienta darījumu uzraudzība, kā arī kā tiek atklāti aizdomīgi darījumi un kā likuma subjekts atturas no aizdomīga darījuma veikšanas.

Aizdomīgs darījums ir darījums vai darbība, kas rada aizdomas, ka tajā iesaistītie līdzekļi ir tieši vai netieši iegūti NN rezultātā vai saistīti ar TPF vai šādu darbību mēģinājumu.

Tāpat parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam, veicot darījuma attiecību uzraudzību, jāizpēta darījuma būtība un mērķis, lai pārliecinātos, vai darījumi nav uzskatāmi par aizdomīgiem, kā arī jānodrošina pastiprināta uzraudzības darījumiem:

- 1) Kas ir klientam netipiski lieli, sarežģīti, šķietami savstarpēji saistīti, vai tādi, kuriem šķietami nav ekonomiska vai nepārprotami tiesiska mērķa;
- 2) kuros piedalās persona no augsta riska trešās valsts³⁵.

Papildus attiecībā uz darījuma attiecību uzraudzību licencētiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem attiecībā uz personu, kas veic parāda atmaksu, jānosaka sliekšņi vienam maksājumam un maksājumiem gada laikā, kurus pārsniedzot, tiek uzskatīts, kas personas uzvedība ir netipiska, kā arī kādām pazīmēm jāpievērš uzmanība darījumu uzraudzības ietvaros³⁶.

Arī darījuma attiecību uzraudzībā, tāpat kā klienta izpētē, piemērojama NILLTPF risku novērtējumā balstīta pieeja, tas nozīmē, ka likuma subjekts IKS paredz, kādu klienta riska līmeni ietekmējošu faktoru vai pazīmju, vai konstatētu apstākļu gadījumā, veicama klienta darījumu vai darījuma izpēte.

Neeklāties pārbaužu ietvaros, izvērtējot parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju NILLTPFN procedūras, konstatēts, ka visbiežāk izmantotā pazīme aizdomīgu darījumu identifikācijai ir maksājumu sliekšņu noteikšana. Līdz ar to, likuma subjekta spējas identificēt aizdomīgu darījumu uzlabošanai, pārbaudes lietās tika sniegti norādījumi aizdomīgu darījumu atklāšanas kārtības uzlabošanai.

³⁵ NILLTPFNL 20. panta otrā daļa.

³⁶ MK Noteikumu Nr. 705 49., 51. punkts.

Novērtējuma periodā notika būtiskas izmaiņas ziņošanas par aizdomīgiem darījumiem kārtībā, proti, ar 2021. gada 1. oktobri līdzšinējo FID uzturētajā tīmekļvietnē pieejamo e-pakalpojumu aizstāja goAML sistēma. Jaunās sistēmas funkcionalitāte paredz iespēju ziņojumu par aizdomīgu darījumu vienlaikus iesniegt FID un VID, tādējādi samazinot likuma subjektu administratīvo slogu³⁷. 2021. gada 1. oktobrī stājās spēkā grozījumi NILLTPFNL un MK Noteikumi Nr. 550, kas paredz pienākumu likuma subjektiem reģistrēties goAML sistēmā un nosaka kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem.

Minētā sakarā 2022. gada jūlijā – oktobrī PTAC veica licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju pārbaudes, kuru ietvaros tika konstatēti pārkāpumi, proti, atsevišķi likuma subjekti nebija reģistrējušies goAML sistēmā. Visos gadījumos pārkāpums tika novērsts. Ņemot vērā pieļautā pārkāpuma apstākļus, 8 pārbaudes lietās tika pieņemts lēmums izteikt brīdinājumu.

Novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads licencētie parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji kopumā FID iesnieguši 13 ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem, 1 sliekšņa deklarāciju³⁸, kā arī 4 ziņojumus VID par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā (skat. 11. tabulu). Lai arī apkopotie dati liecina, ka ir vērojams ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem skaita samazinājums pa gadiem, tomēr salīdzinājumā ar iepriekšējo novērtējuma periodu 2017. – 2019. gads, kad kopā bija sniegti vien 2 ziņojumi par aizdomīgu darījumu, ziņojumu skaits ir būtiski pieaudzis.

Licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju sniegtie ziņojumi

11. Tabula.

Gads	Ziņojumu skaits FID	Ziņojumu skaits VID	Sliekšņa deklarāciju skaits	Ziņotāju skaits	Ziņojumu vecums dienās
2020	6	2	0	4	42
2021	4	1	1	3	24
2022	3	1	0	2	-
Kopā	13	4	1	9	NA

Ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem FID 2020. gadā snieguši 4 (no 29) parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji, 2021. gadā – 3 (no 24) un 2022. gadā 2 (no 20) licencēti parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji. Jāpiebilst, ka viens likuma subjekts sniedzis ziņojumu katru gadu novērtējuma periodā un kopējais tā sniegto ziņojumu skaits ir 7 ziņojumi, kas ir 41% no kopējā ziņojumu skaita. Vienlaikus FID sniegtā informācija liecina, ka 2020. gadā vidējais ziņojumu vecums dienās (t.i., laika periods, kas pagājis no darījuma datuma līdz ziņojuma par darījumu datumam) bija 42 dienas. Savukārt, 2021. gadā – 24 dienas, kas ir par 57% mazāk, salīdzinot ar 2020. gadu. Šāda tendence pirmšķietami liecina, ka ir uzlabojies ziņojumu par iespējamu aizdomīgu darījumu izpēti un iesniegšanas FID ātrums.

Novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads vērojams pirmšķietami aizdomīgu darījumu, kuru izpēti ietvaros pieņemts lēmums nesniegt ziņojumu FID), skaita samazinājums (2020. gadā – 397, 2021. gadā – 275 un 2022. gadā – 88 darījumi). Jāatzīmē, ka augsts šādu ziņojumu skaits un salīdzinoši neliels ziņojumu par aizdomīgu darījumu skaits liecina, ka licencēto parāda atgūšanas

³⁷ Līdz 2021. gada 1. oktobrim normatīvais regulējums paredzēja, ka aizdomīgus darījumus nodokļu jomā NILLTPFNL subjekts VID sniedz izmantojot Elektroniskās deklarēšanas sistēmu (EDS).

³⁸ Attiecas uz periodu pirms jaunās ziņojumu sniegšanas kārtības, kad visiem likuma subjektiem bija pienākums sniegt sliekšņa deklarāciju. Šobrīd spēkā esošais regulējums vairs neparedz pienākumu parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem sniegt sliekšņa deklarācijas.

pakalpojumu sniedzēju NILLTPFN IKS noteiktās pazīmes vai maksājumu sliekšņi pirmšķietami aizdomīgu darījumu identifikācijai sākotnēji varētu būt noteikti neatbilstoši. Savukārt, uzlabojoties likuma subjektu izpratnei un, secīgi, pārskatot un veicot izmaiņas to NILLTPFN IKS, pirmšķietami aizdomīgu darījumu skaits, kuru izpētes ietvaros pieņemts lēmums nesniegt ziņojumu FID, ir samazinājies. Novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads PTAC, ņemot vērā pārbaudes lietas ietvaros konstatēto, sniedza 1 ziņojumu par parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja klienta darījumu.

Attiecībā uz tipoloģijām parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju sniegto pakalpojumu izmantošanai NILLTPF, Novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads novērotas sekojošas tipoloģijas:

- 1) skaidras naudas darījumu apjoms nav raksturīgs klienta profilam un/vai uzņēmējdarbības veidam;
- 2) preces, īpašuma vai kapitāldaļu iegādes cena ir neatbilstoša (ievērojami virs vai zem aptuvenas tirgus vērtības);
- 3) aizdomas par fiktīva aizdevuma izsniegšanu vai atmaksu;
- 4) klienta (fiziskas personas) darījumi nav samērīgi ar tā deklarētajiem ienākumiem un tam nav loģiska izskaidrojuma;
- 5) par klientu, tā darījumu partneri vai pilnvaroto personu publiski pieejama negatīva rakstura informācija, kas kontekstā ar veiktajiem darījumiem rada aizdomas par NILL;
- 6) nav skaidra līdzekļu izcelsme un/ vai darījumu ekonomiskais pamatojums, jo klients nesniedz skaidrojumu, sniedz grūti pārbaudāmu skaidrojumu.

Vērtējot parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju spēju identificēt aizdomīgus darījumus, jāņem vērā vairāki nozarei raksturīgi apstākļi, kas tai skaitā ietekmē tās pievilcību NILL darbību veikšanai un, secīgi, šo darījumu atklāšanu, piemēram, pirms darījuma veikšanas parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs veic klienta izpēti, savukārt, maksājumus pēc darījuma attiecību uzsākšanas tas saņem no parādniekiem, kas ir klienta debitori un par kuriem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs var iegūt ierobežotu informācijas apmēru. Tāpat var būt gadījumi, kad maksājumu veic persona, kuras kontaktinformācija parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam nav pieejama, vai arī pats parādnieks pēc parāda apmaksas vairs nav ieinteresēts komunicēt ar parāda atgūvēju, tā kā šīs nozares darbība jau pati par sevi emocionālā plānā bieži tiek uztverta negatīvi un patērētāji nereti izvairās no saziņas. Papildus jāņem vērā, ka licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju klienti pārsvarā ir ikdienā izmantotu pakalpojumu sniedzēji – elektronisko sakaru un telekomunikāciju, apsaimniekošanas vai komunālo pakalpojumu, medicīnas pakalpojumu, autostāvvietu, kā arī kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji – kredītiestādes un patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji. 2020. gadā 49.45%, 2021. gadā – 49.67%, savukārt, 2022. gadā – 50,03% no kopējā patērētāju parādu portfeļa lietu skaita bija kredītiestāžu un patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēju nodotās parādu lietas, kuri paši ir NILLTPFN likuma subjekti. Šo parāda lietu kopsūma 2020. gadā sastādīja 91.63%, 2021. gadā 91.76%, savukārt, 2022. gadā – 90,77% no parādu portfeļa kopsūmas. Vienlaikus jāņem vērā, ka uzraudzības un kontroles institūcija, kas uzrauga kā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji izpilda NILLTPFNL prasības, ir tikai nozares licencētajai daļai. Līdz ar to drīzāk ticams, ka gadījumā, ja kāda persona grib veikt NILL, atgūstot fiktīvu parādu, tā izvēlēsies parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju, uz kuru neattiecas prasības par licences saņemšanu.

Kopumā licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju spēja identificēt aizdomīgus darījumus vērtējama apmierinoši, tomēr uzraudzības ietvaros ir konstatētas pazīmes, kas rada aizdomas par atsevišķu parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju NILLTPFN IKS spēju identificēt aizdomīgus darījumus. Lai uzlabotu savu spēju identificēt aizdomīgus darījumus, atsevišķi parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji plāno veikt vairākas izmaiņas vai pasākumus, piemēram, RegTech risinājumu ieviešana, iekšējo procesu automatizācija vai esošās IKS pārskatīšana, darbinieku apmācības.

12. PIEEJAMĪBA UN PIEKĻUVE INFORMĀCIJAI PAR PATIESAJIEM LABUMA GUVĒJIEM

Piešķirtais vērtējums – Augsts (0,7)

NILLTPFNL 18.¹ pants paredz pienākumu fiziskai personai, kļūstot par juridiskas personas vai juridiska veidojuma PLG, paziņot šo faktu attiecīgajai juridiskajai personai vai juridiskajam veidojumam, sniedzot par sevi noteiktu ziņu apjomu. Gadījumā, ka juridiskai personai (arī personālsabiedrībai vai ārvalstu subjektam) ir saprātīgs pamats apšaubīt fiziskas personas sniegtas ziņas, kā tā ir PLG, juridiska persona (arī personālsabiedrībai vai ārvalstu subjektam) pēc savas iniciatīvas noskaidro un identificē savu PLG.

Savukārt NILLTPFNL 18.² pants paredz, ka juridiskām personām vai personālsabiedrībām, kas reģistrētas LR UR vestajos publiskajos reģistros, nekavējoties, bet ne vēlāk kā 14 dienu laikā no attiecīgās informācijas uzzināšanas dienas jāiesniedz informācija par tās PLG LR UR, norādot personas vārdu, uzvārdu, personas kodu, kā arī informāciju par personu, ar kuras starpniecību PLG īsteno kontroli. Ja PLG nav personas koda, iesniedzot informāciju LR UR jānorāda PLG dzimšanas datums, personu apliecinoša dokumenta numuru un izdošanas datumu, valsti un iestādi, kas dokumentu izdevusi, valstspiederību un pastāvīgās dzīvesvietas valsti.

Izņēmums, kad juridiska persona var nesniegt ziņas par tās PLG ir gadījumā, ja PLG ir akcionārs tādā akciju sabiedrībā, kuras akcijas ir iekļautas regulētajā tirgū, un veids, kādā tiek īstenota kontrole pār juridisko personu, izriet tikai no akcionāra statusa. Juridiskai personai dokumenti, kas apliecina veidu, kādā PLG īsteno kontroli pār to, jāglabā un jāiesniedz LR UR, ja tie tiek pieprasīti ziņu reģistrācijai par PLG vai tā maiņu pārbaudei (tas attiecas arī uz gadījumiem, kad juridiskas personas PLG noskaidrot nav iespējams). LR UR datubāzē reģistrētā informācija par PLG ir publiski pieejama (info.ur.gov.lv).

NILLTPFNL 18. pants paredz, ka likuma subjekts, veicot klienta izpēti, noskaidro klienta PLG un, balstoties uz risku novērtējumu, veic nepieciešamos pasākumus, lai pārliecinātos vai noskaidrotais PLG ir klienta PLG. Sākotnēji informācija par klienta PLG jānoskaidro, izmantojot ziņas no LR UR, un papildus, ņemot vērā klienta NILLTPF risku novērtējumu, parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs noskaidro klienta PLG:

- 1) saņemot klienta apstiprinātu paziņojumu par PLG;
- 2) izmantojot ziņas vai dokumentus no LR vai ārvalsts informācijas sistēmām;
- 3) patstāvīgi noskaidrojot PLG, ja ziņas par to nevar iegūt citādi.

Klienta PLG noskaidrošana ir viens no obligātajiem klienta izpētes pasākumiem. Papildus prasības attiecībā uz PTAC licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju pienākumu noskaidrot klientu PLG, nosaka MK Noteikumi Nr. 705.

Novērtējuma perioda sākumā – 2020. gadā novērsts trūkums attiecībā uz informācijas par PLG pieejamību ārvalsts subjektam, proti, 2020. gada 1. jūlijā stājās spēkā NILLTPFNL prasība ārvalstu filiālēm un pārstāvniecībām atklāt to PLG līdz 2021. gada 1. janvārim. Gadījumā, ja ārvalsts subjekts šo pienākumu neizpildīja, tas tika izslēgts no LR UR vai VID vestajiem reģistriem.

Novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads veikto neklātienas un klātienas pārbažu ietvaros konstatēts, ka parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji pārsvarā klienta PLG noskaidro, izmantojot LR UR informācijas atkalizmantotājus, papildus, lai pārliecinātos par noskaidrotais PLG ir klienta PLG, lūdzot klientam aizpildīt PLG karti, vai arī klienta anketā iekļauta sadaļa par PLG, kas jāaizpilda pašam klientam.

Ņemot vērā normatīvo regulējumu attiecībā uz informācijas par PLG sniegšanu un atbildību par apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu vai nesniegšanu vispār par PLG, kā arī iespēju NILLTPFNL prasību izpildei bez maksas iegūt informāciju no LR UR, pirmšķietami secināms, ka attiecībā uz

LR UR reģistrā reģistrētām personām, likuma subjektiem ir pieejama uzticama informācija par to PLG.

Arī lielākā daļa – 85.7% (18 no 21) licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju uzskata, ka informācija par klientu PLG ir viegli pieejama, savukārt, 3 parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēji norādījuši, ka informācija par klientu PLG ne vienmēr ir iegūstama vai pieejama, kas parasti tiek minēts attiecībā uz klientiem, kas nav LR reģistrētas juridiskas personas.

Visbiežāk ārvalstu klientu PLG noskaidrošanai parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji šo informāciju lūdz sniegt pašam klientam vai iegūst to no ārvalstu reģistriem paši, vai lūdz iesniegt izziņu klientam, vai noskaidro no klienta mājas lapā sniegtās informācijas, ja tāda ir izvietota, Eiropas biznesa reģistra, kā arī izmantojot maksas datu bāzes. Papildus 71.4% licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju norādījuši, ka tie izmanto LR UR pieejamās ziņas par iespējamu nepatiesu PLG.

PTAC rīcībā nav informācijas par parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju sniegtiem ziņojumiem LR UR par nepatiesu informāciju par PLG, vai uzsāktiem kriminālprocesiem par apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu par PLG, novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads.

13. UZTICAMAS IDENTIFIKĀCIJAS INFRASTRUKTŪRAS PIEEJAMĪBA

Piešķirtais vērtējums – Augsts (0,7)

Klienta izpētes viens no obligāti veicamajiem pasākumiem ir klienta identifikācija³⁹. Klientu – fizisko personu identificē pēc personu apliecinoša dokumenta (pilsoņa pasēs, nepilsoņa pasēs, diplomātiskās pasēs, dienesta pasēs, atgriešanās apliecības, personas apliecības vai jūrnika grāmatīņas), savukārt, fizisku personu – nerezidentu identificē pēc personu apliecinoša dokumenta, kas tam dot tiesības ieceļot un uzturēties LR. Pārbaudot fiziskas personas identitāti pēc personu apliecinoša dokumenta, likuma subjektam papildus jāpārlicinās, vai konkrētais dokuments nav iekļaut Nederīgo dokumentu reģistrā. To var izdarīt bez maksas, izmantojot portālā latvija.lv pieejamo e-pakalpojumu “Dokumenta pārbaude Nederīgo dokumentu reģistrā”.

Klientu – juridisko personu, identificē pieprasot uzrādīt dokumentus, kas apliecina juridiskās personas nosaukumu, juridisko formu un dibināšanu vai tiesisko reģistrāciju, iegūstot informāciju par juridisko adresi un saimnieciskās darbības veikšanas vietas adresi, pieprasot uzrādīt dibināšanas dokumentu un identificējot personas, kas tiesīgas pārstāvēt juridisko personu. Savukārt, klientu – juridisko veidojumu, identificē pieprasot uzrādīt dokumentus, kas apliecina juridiska veidojuma statusu, izveidošanas mērķi un nosaukumu, ziņas par juridisko adresi un faktiskās darbības vietu, kā arī noskaidrojot juridiska veidojumu struktūru un pārvaldes mehānismu (PLG, augstākās vadības locekļus, pilnvarotās personas).

Klienta – juridiskas personas vai juridiska veidojuma, identifikēšanai nepieciešamo informāciju iespējams iegūt no publiski pieejama uzticama un neatkarīga avota, piemēram, LR UR.

Uzsākot darījuma attiecības ar klientu, likuma subjektam jāizgatavo identifikācijas dokumentu kopijas, vai jādokumentē identifikējošo informāciju un ziņas par tās iegūšanas avotu, ja identifikācija notikusi, iegūstot ziņas no publiski pieejama, uzticama un neatkarīga avota, piemēram, saglabājot izdrukas veidā.

PTAC rīcībā nav informācijas par gadījumiem, kad klienta izpētes ietvaros parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs būtu konstatējis viltotus identifikācijas dokumentus.

³⁹ Izriet no NILLTPFNL 26. panta pirmās daļas par vienkāršoto izpēti.

Kopumā pastāv ļoti laba identifikācijas infrastruktūra, kuru izmantojot likuma subjekti var paļauties klientu datu pārbaudē un noskaidrošanā, piemēram, likuma subjektam ir tiesības NILLTPFNL prasību izpildei iegūt informāciju noteiktā apjomā no:

- 1) LR UR reģistriem⁴⁰ (piemēram, klienta juridiskas personas identifikācijai, dalībnieku struktūras un PLG noskaidrošanai; kopš 2021. gada 1. augusta visi komercreģistra ieraksti, kā arī reģistrācijas lietai pievienotie dokumenti, kas atrodas reģistrācijas lietas publiskajā daļā bez maksas pieejami tīmekļvietnē <https://info.ur.gov.lv>);
- 2) Nederīgo dokumentu reģistrs (portālā latviya.lv pieejams e-pakalpojums bez maksas);
- 3) Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes reģistri⁴¹ (Fizisko personu reģistrs, no kura par maksu MK noteiktajā apmērā tiesības iegūt ziņas par klienta, tā PLG un pārstāvju, kā arī personu, kuras izteikušas vēlmi uzsākt darījuma attiecības personas datiem (vārdu, uzvārdu, personas kodu, ziņas par statusu, valstisko piederību, personu apliecinoša dokumenta veidu, numuru, derīguma termiņu, dzīvesvietas valsti un miršanas datumu), lai pārbaudītu šo personu identitāti, veiktu šī klienta NILLTPF riska novērtējumu).

Arī 85.7% (18 no 21) licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju ir norādījuši, ka tiem ir pieejami publiski ticami reģistri, kuros ir iespējams pārliecināties par personu identificējošo dokumentu īstumu⁴².

Iekšlietu ministrijas Informācijas centra uzturētajā Nederīgo dokumentu reģistrā ir iespēja pārbaudīt, vai tajā ir iekļauta informācija par Latvijas Republikā izsniegto personu apliecinošu dokumentu nederīgumu. Savukārt informāciju par ārvalstu izsniegto personu apliecinošu dokumentu derīgumu vai nederīgumu pārbaudei pieejamām tīmekļvietnēm, personu apliecinošu dokumentu vizuālo izskatu, kā arī tiem piemītošās drošības pazīmes, iespējams iegūt Eiropas Savienības Padomes mājas lapā⁴³. Tāpat pastāv vairākas privātas datu bāzes, kurās iespējams iegūt klienta identifikācijai vai izpētei nepieciešamo informāciju par maksu, noslēdzot līgumu ar pakalpojuma sniedzēju.

Vienlaikus NILLTPFN regulējums paredz iespēju likuma subjektam veikt klienta neklātienas identifikāciju, piemērojot vienu vai vairākus MK Noteikumus Nr. 392 minētos tehnoloģiskos risinājumus, t.sk:

- 1) drošu elektronisko parakstu, kvalificētu paaugstinātas drošības elektronisko identifikāciju vai citus risinājumus, kas Latvijā izmantojami saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 23. jūlija Regulu (ES) [Nr. 910/2014](#) par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū un ar ko atceļ Direktīvu [1999/93/EK](#);
- 2) videoidentifikāciju;
- 3) fiziskas personas identitāti apliecinošu datu iegūšanu NILLTPFNL noteiktajā apmērā no kredītiestādes vai maksājumu iestādes;
- 4) personu apliecinošā dokumenta fotouzņēmuma un pašportreta elektroniska fotouzņēmuma salīdzināšanu.

Fiziskas personas identitātes apliecināšana ar droša elektroniskā paraksta rīkiem pielīdzināma identitātes apliecināšanai klātienē, uzrādot personu apliecinošu dokumentu. E-identitātes apliecināšanai pieejami Latvijas kvalificētie rīki:

- mobilā lietotne eParaksts mobile;

⁴⁰ Plašāka informācija pieejama: <https://www.ur.gov.lv/lv/sanem-informaciju/>

⁴¹ Plašāka informācija pieejama: <https://www.pmlp.gov.lv/lv/pakalpojumi/fizisko-personu-registrs-0>

⁴² Atbilstoši Aptaujas rezultātiem.

⁴³ <https://www.consilium.europa.eu/prado/lv/prado-start-page.html> (Atbilstoši mājas lapā sniegtajai informācijai Personu apliecinošu un ceļošanas dokumentu publiskais reģistrs ir izstrādes procesā)

- personas apliecība (eID karte);
- eParaksts karte.

Atbilstoši PTAC rīcībā esošai informācijai 71.4% no licencētiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem piemēro gan klātienē, gan neklātienē klientu identifikāciju, savukārt, 19% pakalpojumu sniedzēju identificē klientus tikai klātienē, bet 9.5% piemēro tikai neklātienē klientu identifikāciju. Visbiežāk izmantotais klientu neklātienē identifikācijas veids ir tehnoloģisks risinājums, kas ietver drošu elektronisko parakstu, savukārt, attiecībā uz parādnikiem tiek piemērota neklātienē identifikācija, iegūstot personas datus no kredītiestādes vai maksājumu iestādes (1.maksājums, tiek saukts arī par identifikācijas maksājumu).

Novērtējuma periodā 2020. – 2022. gads pārbaudēs konstatēts, ka ne vienmēr parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji, dokumentējot klienta identifikāciju, neizmaināmā veidā norāda informācijas iegūšanas laiku (attiecas uz gadījumiem, kad informācija iegūta no publiski uzticama, neatkarīga avota, piemēram, Lursoft datubāzes). Dažos gadījumos konstatēts, ka veikts izgriezums no pilnās izziņas par pamatinformāciju, dalībniekiem vai PLG un nav redzams šīs pārbaudes datums. Tāpat atsevišķos gadījumos konstatēts, ka klienta lietā nav pierādījumu par klientu – juridisku personu, pārstāvošās fiziskās personas personu apliecinoša dokumenta pārbaudi Nederīgo dokumentu reģistrā. Šādos gadījumos, kad nav saglabāti pierādījumi, vai arī tie saglabāti izmainītā vai izmaināmā veidā, uzskatāms, ka attiecīgais klienta izpētes pasākums nav veikts.

14. NEATKARĪGU INFORMĀCIJAS AVOTU PIEEJAMĪBA

Piešķirtais vērtējums – Vidēji augsts (0,6)

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem ir tiesības NILLTPFNL prasību izpildei iegūt informāciju likumā noteiktā apjomā no:

- 1) VID uzturētajiem reģistriem⁴⁴ (piemēram, ziņas no datu bāzes par nodokļu parādiem, PNP reģistra, Riska personu reģistra, kas pieejami bez maksas, kā arī par maksu MK noteiktajā apmērā ziņas par klienta, tā pārstāvju un PLG, kā arī par personas, kura izteikusi vēlmi uzsākt darījuma attiecības (tās pārstāvju un PLG) pēdējo piecu gadu ienākumiem un ienākumu izmaksātājiem);
- 2) Valsts vienotās datorizētās zemesgrāmatas⁴⁵ (ziņas tiesības iegūt pa maksu MK noteiktajā apmērā, piemēram, par klientam, tā PLG piederošiem vai piederējušajiem nekustamajiem īpašumiem gadījumos, kad tiek vērtēta nepieciešamība ziņot FID par aizdomīgu darījumu vai atturēties no aizdomīga darījuma veikšanas);
- 3) Sodreģistra⁴⁶ (ziņas, piemēram, par klienta, tā PLG sodāmību par noziedzīgiem nodarījumiem tautsaimniecībā, kas nav dzēsta vai noņemta, veicot NILLTPF riska novērtējumu, kā arī gadījumos, kad tiek vērtēta nepieciešamība ziņot FID par aizdomīgu darījumu vai atturēties no aizdomīga darījuma veikšanas);
- 4) Transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistra⁴⁷ (ziņas, piemēram, par klientam, tā PLG piederošajiem vai piederējušajiem transportlīdzekļiem, lai pārliecinātos, ka likuma subjekta rīcībā esošā informācija par klienta veiktajiem darījumiem ar transportlīdzekļiem atbilst Transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistra datiem).

⁴⁴ Plašāka informācija pieejama: <https://www.vid.gov.lv/lv/vid-publiskojuamo-datu-baze>

⁴⁵ Plašāka informācija pieejama: <https://www.zemesgramata.lv/>

⁴⁶ Plašāka informācija pieejama: <https://www.ic.iem.gov.lv/lv/pakalpojumi/izzina-no-sodu-registra-par-fizisko-personu-nesodamibu-piemerotajiem-administrativajiem-sodiem-juridiskam-personam-piemerotajiem-administrativajiem-sodiem-un-piespiedu-ietekmesanas-lidzekliem>

⁴⁷ Plašāka informācija pieejama: <https://www.csdd.lv/transportlidzeklu-un-to-vaditaju-valsts-registrs/vispariga-informacija>

Papildus parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji informācijas iegūšanai par klientiem izpētes ietvaros, var izmantot un arī izmanto privāto pakalpojumu sniedzēju pakalpojumus un datu bāzes kā, piemēram, Dow Jones Risk & Compliance, Bureau van Dijk - Compliance Catalyst 2, Refinitiv World-Check Risk Intelligence, Pythagoras Solutions, Acuity Knowledge Partners, SIA "Lursoft IT", SIA "Firmas.lv", Kredītinformācijas biroju⁴⁸ datu bāzes, citu parāda ārpustiesas atgūšanas pakalpojumu sniedzēju datubāzes par parādnieka saistību izpildes vēsturi.

61.9% no licencētiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem uzskata, ka tiem ir pieejami un ir pietiekami daudz neatkarīgu informācijas avotu, ko var izmantot, lai iegūtu vai pārbaudītu klienta izpētes ietvaros nepieciešamo informāciju, 19% komersantu uzskata, ka informācijas avotu ir pietiekami, bet informācijas iegūšana no tiem ir apgrūtināta, savukārt, 14.3% uzskata, ka informācijas avoti ir pieejami, bet to ir maz vai tajos pieejamais informācijas apjoms ir nepietiekams. Kā būtiskākos trūkumus vai šķēršļus informācijas iegūšanai parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji ir norādījuši, ka ne visu valstu reģistros ir pieejama informācija par PLG vai tā ir par maksu, atšķirības personvārdu rakstībā, nav iespējams pārliecināties par ārvalstnieku atbilstību PNP statusam⁴⁹.

Vērtējot neatkarīgu informācijas avotu pieejamību, jāņem vērā apstākļi, ka NILLTPFNL paredz tiesības atsevišķiem likuma subjektiem – kredītiestādēm un apdrošināšanas komersantiem, ciktāl tie veic dzīvības apdrošināšanas vai citas ar līdzekļu uzkrāšanu saistītas apdrošināšanas darbības, informāciju no visiem iepriekš uzskaitītiem publiskiem reģistriem saņemt bez maksas. Līdz ar to, lai arī normatīvais regulējums paredz parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem iegūt NILLTPFNL prasību izpildei informāciju no valsts reģistriem, tomēr tās ir papildus izmaksas.

15. CITI IEVAINOJAMĪBU IETEKMĒJOŠI APSTĀKĻI

Sadarbība ar ārvalstu parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem: atbilstoši PTAC 2023. gada sākumā veiktajai aptaujai 66.7% no licencētiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem nesadarbojas ar ārvalstu parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, savukārt, 33.3% (7 no 21) no licencētiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem norādījuši, ka sadarbojas ar ārvalstu parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem.

Aģentu/starpnieku izmantošana: tikai 4.8% (1 no 21) no licencētiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem izmanto starpniecības pakalpojumus klientu piesaistei (klienta identifikāciju veic pats parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs), bet 95.2% licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu neizmanto starpniecības (aģentu) pakalpojumus klientu piesaistei.

Virtuālo valūtu izmantošana: PTAC 2023. gada sākumā veiktās aptaujas rezultāti liecina, ka neviens no licencētiem parāda atgūšanas pakalpojumu neveic darījumus ar virtuālajām valūtām.

Izmantotie finanšu līdzekļu piesaistes instrumenti: 2023. gada aptaujas dati liecina, ka pārsvarā finanšu līdzekļu piesaistei licencētie parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji izmanto mātes sabiedrības – 42.9% (9 no 21). Savukārt, 1 pakalpojuma sniedzējs norādījis, ka papildus finanšu līdzekļu piesaistei izmanto arī Latvijā reģistrētas kredītiestādes, EEZ reģistrētas kredītiestādes un citās EEZ reģistrētas juridiskas personas, bet 1 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs finanšu līdzekļu piesaistei izmanto tikai Latvijā reģistrētas citas juridiskas personas. 52.4% (11 no 21) no licencētiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem neizmanto finanšu līdzekļu piesaistes instrumentus.

⁴⁸ AS "Kredītinformācijas Birojs" un AS "CREFO Birojs"

⁴⁹ Atbilstoši Aptaujas rezultātiem.